

Het effect van een gespecialiseerde advocaat: empirisch bewijs uit het hippisch recht

Masterscriptie Rechtsgeleerdheid
Faculteit der Rechtsgeleerdheid (FRW)
Tilburg University

Naam:	L.J. Gremmen
ANR:	806785
Begeleider:	Mr. G. van Dijck
2 ^{de} lezer:	Mw. C.B.M.C. Zegveld
Datum:	24 februari 2012

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie ter afsluiting van mijn master Rechtsgeleerdheid. Met de voltooiing van dit laatste examen eindigt niet alleen mijn wetenschappelijke opleiding, maar ook een prachtige studententijd.

Toen ik zeven jaar geleden aan mijn studie Vrijtijdwetenschappen begon, had ik nooit gedacht in de Rechtsgeleerdheid af te studeren. 515 ects verder, kijk ik met gepaste trots terug op mijn carrière aan de Universiteit van Tilburg. Met een bachelor Vrijtijdwetenschappen, een bachelor Recht & management en een Advanced Cambridge course Engels op zak, studeerde ik een half jaar in Hong Kong. Allemaal unieke ervaringen die mij hebben gevormd tot een multidisciplinair wetenschappelijk opgeleid persoon.

De ambitie om deze multidisciplinaire achtergrond te benutten en tot uiting te laten komen in mijn masterscriptie, heb ik waargemaakt. In mijn scriptie heb ik mijn passie voor paarden, passie voor het recht en interesse in de statistiek kunnen combineren. Afgelopen maanden heb ik met ongekend veel plezier, gedrevenheid en passie gewerkt aan de kroon op mijn master Rechtsgeleerdheid.

Dank gaat in de eerste plaats uit naar mijn begeleider de heer mr. G. van Dijck voor zijn feedback en advies gedurende mijn afstudeerperiode. Tevens bedank ik mevrouw Zegveld voor het plaatsnemen in de examencommissie als tweede lezer. Daarnaast bedank ik mijn familie, vriendinnetjes en teamgenoten die - ieder op zijn of haar manier - mij hebben gevormd tot wie ik nu ben en allen hebben bijgedragen aan mijn mooie studententijd. In het bijzonder gaat dank uit naar mijn opa, die mij van jongs af aan heeft gemotiveerd om het beste uit mezelf te halen, en mijn vriend Thomas, mijn eeuwige criticus.

Het effect van een gespecialiseerde advocaat: empirisch bewijs uit het hippisch recht

Abstract

Het hippisch recht is in feite ieder juridisch geschil waarin een paard is betrokken. Hoewel het binnen de wetenschap een relatief onbekend terrein is, lijkt er binnen de advocatuur een specialisme te zijn ontstaan. Statistisch onderzoek naar het effect van een gespecialiseerde paardenadvocaat op een paardenzaak, wijst uit dat er een positief verband bestaat tussen het in de arm nemen van een paardenadvocaat en het winnen van een paardenzaak.

1. Inleiding

De paardensport neemt in Nederland een 4de plaats in op de ranglijst van Nederlands favoriete sporten.¹ Ook op economisch gebied is Nederland een paardenland bij uitstek.² Dat er enorme bedragen omgaan in de paardenwereld wordt bevestigd door cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), welke aantonen dat de totale paardenhandel jaarlijks goed is voor een omzet van 1.5 miljard euro.³ Met de groei van de populariteit van de paardensport, neemt ook het aantal juridische conflicten toe.⁴ Geschillen betreffende koop - en daaromtrent dwaling, bedrog, verborgen gebreken - en aansprakelijkheidskwesties jegens paardeneigenaren, manegehouders en dierenartsen zijn aan de orde van de dag. Het komt dan ook in toenemende mate voor dat de rechter moet beslissen over een zaak waarin een paard centraal staat.⁵

Op zowel nationaal als internationaal niveau wint het hippisch recht steeds meer aan terrein.⁶ Reeds in de oudste wetboeken zijn de beginselen omtrent de verhandeling van vee vastgelegd.⁷ Sindsdien is het geheel van rechtsregels rond de verhandeling van levende have explosief gegroeid.⁸ Duitsland, Frankrijk en België kennen in dit kader speciale clausules die zien op de handel in paarden. Deze clausules, in de betreffende wetboeken opgenomen, bepalen welke gebreken een grond vormen tot vernietiging van de koopovereenkomst. In het hedendaags

---

¹ CBS 2008, p. 84.

² Van Dongen & De Feijter 2010, p. 12; Het Nederlandse sportpaard behoort tot de wereldtop; 85% van de Nederlands gefokte sportpaarden wordt geëxporteerd, Nederhof 2010, p. 1 en Van den Bor 2010, p.1.

³ CBS 2008, p. 136; Nederhof 2010, p. 1; zie ook Van den Bor 2010.

⁴ Boerema e.a. 2011, p. 1; Dirkwager 2011, p. 17.

⁵ Wensing & Brockötter 2005, p. 7-9.

⁶ Van Dongen & De Feijter 2010, p. 11; Dirkwager 2011, p. 17.

⁷ Bijvoorbeeld de Mozaïsche wetgeving Exodus 21, 22 en 23, Oud-Romeinse civiele recht (wet der twaalf tafelen), het Romeinse recht en het Oud-Germaanse recht, Van Leeuwen 1902, p. 12 – 21.

⁸ Boerema e.a. 2011, p. 1; zie ook Van Leeuwen 1902, p. 30.

Nederlandse burgerlijk wetboek zijn dergelijke regelingen niet te vinden. Dezelfde wetten die voor de koop en verkoop van elke andere zaak gelden, zijn ook op het paard van toepassing. Hoewel codificatie van enig paardenrecht in het Nederlands wetboek ontbreekt, wordt binnen de advocatuur gesproken over het hippisch recht als een niche binnen het verbintenissenrecht.⁹ Het hippisch recht wordt neergezet als een specifiek rechtsgebied waarvoor specialistische kennis vereist is.¹⁰ Een zoekopdracht ‘hippisch recht’ op internet geeft pagina’s vol met resultaten van advocaten en advocatenkantoren gespecialiseerd in het hippisch recht.

Wetenschappelijke literatuur over dit vermeende recht dient zich echter slechts in summere mate aan. In het Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht verschenen ooit twee artikelen die het paardenrecht in wetenschappelijk perspectief poogden te plaatsen.¹¹ Giessen en Rijken¹² scharden in dit kader geschillen omtrent koop, non-conformiteit, aansprakelijkheid en exonatie onder de noemer hippisch recht. Van Dongen en de Feijter¹³ wijdden een artikel aan het wettelijk bewijsvermoeden ex artikel 7:18 BW in het licht van de koop van paarden. Op deze artikelen en enkele consumentenhandboeken¹⁴ over de paardenadvocatuur na, is er weinig tot geen literatuur over het hippisch recht verschenen.

*“Cliënt paardenadvocaat wint hoger beroep” en “Volledige vrijspraak Coby van Baalen¹⁵ bijgestaan door hippisch advocaat”.*¹⁶

Hoewel geluiden uit de praktijk dit wellicht doen vermoeden, bestaat er geen empirische onderbouwing voor de veronderstelling dat een paardenadvocaat positief effect heeft op de uitkomst van een paardenzaak. Advocaten claimen gespecialiseerd te zijn in het hippisch recht, echter empirisch bewijs voor het effect van een paardenadvocaat op een paardenzaak is niet voorhanden.

---

⁹ Bijvoorbeeld Dirkzwager 2011, p. 17; Advocatenkantoor Schelstraete: <www.schelstraete.nl/hippisch-recht-.html>; Advocatenkantoor de Paardenadvocaat: <www.paardenadvocaat.nl/pages/hippisch-recht/bronnen-van-het-hippisch-recht.php>.

¹⁰ Stibbe 2009, p. 47; Advocatenkantoor Schelstraete: <www.schelstraete.nl/hippisch-recht-.html>.

¹¹ Giessen & Rijken 2006, p. 414 – 424; Van Dongen & De Feijter 2010, p. 11 -17.

¹² Giessen & Rijken 2006, p. 414 – 424.

¹³ Van Dongen & De Feijter 2010, p. 11 -17

¹⁴ Bijvoorbeeld S. Wensing & F. Brockötter, *Het pleidooi voor het paard*, Amsterdam: Reed Business Information BV 2005; G. Stibbe & C. Stibbe, *Een paard verkopen*, Hilversum: Fontaine Uitgevers 2008; L. Boerema e.a., *Paard en recht*, Amsterdam: Berghauser Pont Publishing 2011.

¹⁵ Coby van Baalen is een groot dressuuramazone op zowel nationaal als internationaal niveau.

¹⁶ Quotes respectievelijk afkomstig van: Advocatenkantoor de Paardenadvocaat: <www.paardenadvocaat.nl/pages/publicaties.php> en Advocatenkantoor Gea Stibbe: <www.geastibbe.com>.

Binnen de advocatuur is de ontwikkeling waarneembaar dat specifieke groepen een deskundigheid op een bepaald terrein trachten te monopoliseren.¹⁷ Mede dankzij de commercialisering van de advocatuur vindt vergaande specialisering plaats.¹⁸ Specialistische advocaten vragen doorgaans een hoger honorarium dan ‘gewone’ advocaten. De juridische professie rechtvaardigt haar positie door de beheersing van specifieke kennis.¹⁹ Daarnaast zijn vanuit de advocatuur geluiden te horen dat beter betaalde advocaten over het algemeen betere advocaten zijn.²⁰ Hoewel partijen formeel voor de wet gelijk zijn, worden partijen met minder financiële middelen belemmerd in hun toegang tot het recht.²¹ Het gevolg is dat de rechtvaardigheid voor een professionele autonomie, gebaseerd op een specifieke deskundigheid, zwakker wordt.²² Om te voorkomen dat maatschappelijke afwending, verminderde participatie en ongewenste vormen van eigenrichting ontstaan, moet de overheid de burger voldoende juridisch toerusten.²³ In Nederland voorziet de Wet op de rechtsbijstand (Wrb) voor de minima van onze samenleving in deze verplichting. Echter, de Wrb ziet enkel op rechtsbijstand verleend door ingeschreven advocaten.²⁴ Deze ingeschreven advocaten krijgen per zaak een forfaitaire vergoeding die veel lager is dan de gebruikelijke tarieven in de commerciële praktijk.²⁵ Specialistische advocaten zullen, gezien het hogere segment waarbinnen zij werkzaam zijn, niet snel rechtzoekenden op basis van de Wrb bijstaan. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) is het aannemelijk dat er op termijn onvoldoende gespecialiseerde advocaten beschikbaar zijn voor rechtsbijstand aan minder draagkrachtige burgers.²⁶ Uit onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC) blijkt voorts dat 42% van de bevolking van mening is dat rijke partijen gemakkelijker hun recht kunnen halen dan arme partijen.²⁷ Binnen de maatschappij heersen dan ook gevoelens van een oneerlijke rechtspositie.²⁸ Of het daadwerkelijk zo is dat een duurdere,

---

¹⁷ Schwitters 2008, p. 214.

¹⁸ Doornbos 2010, p. 164.

¹⁹ Galanter 2005, p. 315.

²⁰ Goethals e.a. 2005, p. 179.

²¹ Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling 2004, p. 23.

²² Van der Burg 2007, p. 125.

²³ Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling 2004, p. 8. Zie ook *“De Nederlandse overheid heeft de verplichting om de toegang tot het recht voor alle burgers te waarborgen, ongeacht de financiële middelen waarover burgers beschikken”*, Van der Torre 2005, p. 9.

²⁴ Zie artikel 13 Wet op de Rechtsbijstand.

²⁵ Van der Torre 2005, p. 16.

²⁶ Pommer 2005, p. 17.

²⁷ Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling 2004, p. 29.

²⁸ *“Een crimineel kan zo een dure advocaat betalen terwijl ik krom lig voor een gewone advocaat.”* Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling 2007, p. 110. Zie ook Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling 2004, p. 56.

gespecialiseerde advocaat vaker de zaak wint, is empirisch niet bewezen. In het algemeen is er nog geen onderzoek gedaan naar het effect van een advocaat op het winnen van een zaak. Evenzo ontbreekt onderzoek naar de invloed van een gespecialiseerde advocaat op het winnen van een specialistische zaak.²⁹

Samenvattend richt dit artikel zich op het effect van een gespecialiseerde advocaat. Hoewel advocaten claimen gespecialiseerd te zijn in het hippisch recht, is er geen empirisch bewijs dat een paardenadvocaat effect heeft op een paardenzaak. De centrale vraag van dit artikel luidt:

Heeft het in de arm nemen van een paardenadvocaat effect op het winnen van een paardenzaak?

Dit artikel is niet alleen een aanvulling op de summiere bestaande literatuur over het hippisch recht, zij is tevens het eerste artikel dat door middel van statistisch onderzoek het effect van een advocaat op het winnen van een zaak toetst. In dit kader wordt aansluiting gezocht bij de sociaal wetenschappelijke onderzoeksmethoden, hetgeen het artikel een multidisciplinair karakter geeft. Dit artikel vangt aan met een theoretisch kader, waarin een achtergrond van het hippisch recht en een beknopte rechtsvergelijking is opgenomen. Voorts wordt een uiteenzetting van de gebruikte data en de onderzoeksmethoden gegeven, gevolgd door de beantwoording van de hoofdvraag aan de hand van methodologische onderzoeksmethoden. Tot slot is een discussie opgenomen waarin de belangrijkste bevindingen in perspectief worden geplaatst.

1.1 Relevantie

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek komt voort uit het feit dat er een relatief onbekend terrein inzichtelijk wordt gemaakt. Paardenadvocaten claimen gespecialiseerd te zijn in het hippisch recht, waar empirisch bewijs van het effect van een gespecialiseerde advocaat ontbreekt. In dit artikel wordt een eerste onderzoek naar het effect van een gespecialiseerde advocaat op het winnen van een zaak uitgevoerd.

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek ligt voornamelijk in het beoogde doel van het onderzoek, het bieden van inzicht in het effect van een gespecialiseerde paardenadvocaat op de uitkomst van een paardenzaak. Specialistische kennis wordt enerzijds op een voetstuk geplaatst, terwijl het anderzijds niet voor iedereen in onze maatschappij beschikbaar is.³⁰ Echter, deskundigheid binnen een bepaald rechtsgebied betekent niet per definitie dat de kans op het

---

²⁹ Met gespecialiseerde advocaat wordt in dit onderzoek een advocaat gespecialiseerd in een bepaald rechtsgebied bedoeld, bijvoorbeeld een arbeidsrechtadvocaat die een cliënt bijstaat in een arbeidsgeschil.

³⁰ Galanter 2005, p. 445; Raad voor de maatschappelijke ontwikkeling p. 110; Goethals e.a. 2005, p. 179.

winnen van een zaak toeneemt. In navolging van de subprofessionaliseringstheorie kan ook commercialisering de insteek zijn van de specialisatie.³¹

Of de specialisering van het hippisch recht daadwerkelijk bijdraagt aan rechtsontwikkeling of dat de commerciële insteek de boventoon voert, is onbekend. Inzicht in het effect van een gespecialiseerde advocaat op een specialistische zaak, kan handvatten bieden om specialistische juridische kennis voor iedereen toegankelijk te maken.

2. Theoretisch kader

*“Hippisch recht is een breed begrip, het omvat alle problemen die te maken hebben met paarden”.*³²

Globaal kunnen de geschillen waarin een paard onderwerp van dispuut vormt, worden onderscheiden in twee verschillende gebieden, te weten koopkwesties en ongevallen. Vraagstukken betreffende non-conformiteit, de rol van dierenartsen bij aan- en verkoopkeuringen en de klachttermijn spelen in koopkwesties vaak een rol.³³ Bij ongevallen draait het steevast om de aansprakelijkheidsgrondslagen, de eigen schuldvraag en exoneratie van maneges.³⁴ Onderzoek op de websites van 40 paardenadvocatenkantoren³⁵ leert dat de meest gehanteerde definitie voor het begrip hippisch recht als volgt luidt: *‘het hippisch recht is ieder juridisch aspect wat met paarden en pony’s te maken heeft’*. Het hippisch recht beslaat dan ook een diversiteit aan rechtsgebieden.³⁶

Het hippisch recht zou zijn ontstaan doordat problemen met paarden zich steeds vaker voordeden op verschillende rechtsgebieden.³⁷ Hierdoor bestaat het hippisch recht feitelijk uit elk Nederlands rechtsgebied dat toegepast wordt op een situatie waarbij een paard onderwerp van geschil is.³⁸ Zo dienen het consumentenrecht, overeenkomstenrecht, ondernemingsrecht en

---

³¹ De subprofessionaliseringstheorie stelt dat *“binnen de advocatuur een specifieke groep de deskundigheid op een bepaald terrein probeert te monopoliseren en een zekere autonomie tracht te bevechten wat betreft de bevoegdheid om die deskundigheid uit te oefenen.”* Schwitters 2008, p. 214 – 215.

³² Advocatenkantoor De Raadgevers: <www.deraadgevers.nl/hippisch-recht>.

³³ Giesen & Rijken 2006, p. 414.

³⁴ Giesen & Rijken 2006, p. 414.

³⁵ Om de achtergrond en inhoud van het hippisch recht in kaart te brengen, is *desk research* op de websites van 40 paardenadvocatenkantoren uitgevoerd. De lijst van de onderzochte advocatenkantoren is opgenomen in bijlage 1 van dit artikel.

³⁶ Advocatenkantoor Hypo Legal: <www.hypolegal.nl/hippisch.html>.

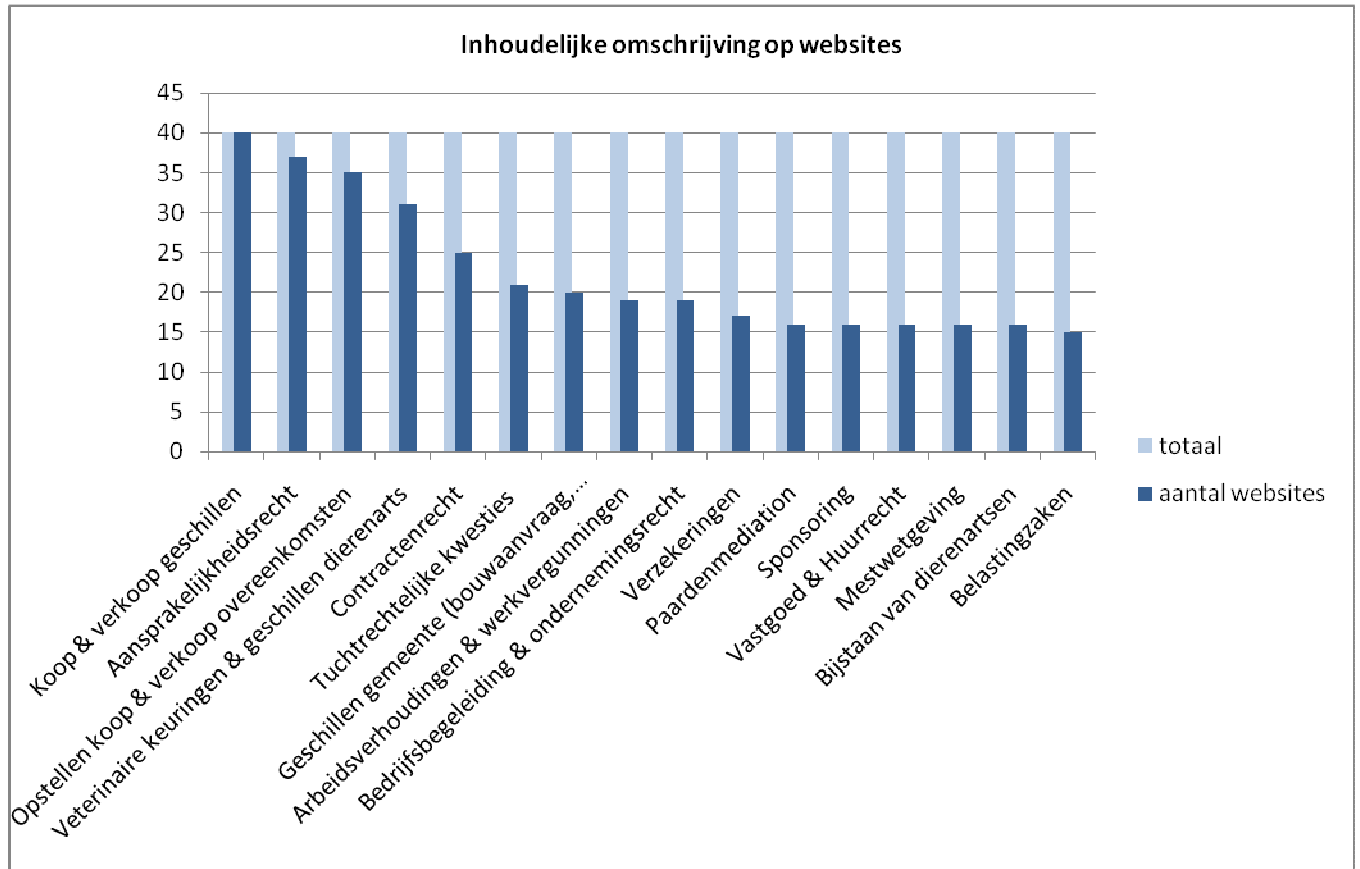
³⁷ Advocatenkantoor Legal position: <legalposition.nl/onze-rechtsgebieden/hippisch-recht>.

³⁸ Advocatenkantoor Legal position: <legalposition.nl/onze-rechtsgebieden/hippisch-recht>.

aansprakelijkheidsrecht als bronnen van het hippisch recht te worden aangemerkt.³⁹ Hoe het hippisch recht zich in de praktijk uit deze rechtsbronnen heeft ontwikkeld, is door middel van de analyse van de websites van 40 paardenadvocatenkantoren in kaart gebracht. In Figuur 1 zijn de verschillende specialisaties binnen het hippisch recht opgenomen.

Figuur 1

Inhoudelijke omschrijving op websites

Uit figuur 1 is af te lezen dat de *koop & verkoop* van paarden door 100% van de onderzochte kantoren als hippisch recht wordt aangemerkt. Daarnaast wordt het *aansprakelijkheidsrecht* (92,5%) en het *opstellen van koop & verkoop overeenkomsten* (87,5%) als belangrijke pijler voor dit recht gezien. Tot slot worden *veterinaire keuringen / geschillen met dierenartsen* (77,5%) en het *contractenrecht* (62,5%) door een ruime meerderheid als een onderdeel van het hippisch recht beschouwd. In totaal werden er 17 onderdelen van het hippisch recht benoemd, uiteenlopend van

³⁹ Advocatenkantoor Nysingh: <www.nysingh.nl/smartsite.net?id=3873>; Advocatenkantoor Hypo Legal: <www.hypolegal.nl/hippisch.html>; Advocatenkantoor Legal position: <legalposition.nl/onze-rechtsgebieden/hippisch-recht>.

de 'standaard' verbintenisrechtelijke kwesties tot inhoudelijke kwesties op het terrein van het arbeidsrecht, het vastgoedrecht en de mestwetgeving. Ruim één derde van de kantoren (35%) gaf aan alle zaken waarin paarden onderwerp van geschil zijn te behandelen.

Samenvattend bestaat het hippisch recht voornamelijk uit koop & verkoop, aansprakelijkheidskwesties, geschillen met dierenartsen en het contractenrecht. In de paragraaf onderzoeksresultaten zal nader worden ingegaan op het verband tussen het hippisch recht als hierboven afgebakend en het specialisme van de paardenadvocaat. Is er daadwerkelijk een specialisatie van de paardenadvocaat waarneembaar op het gebied van de koop & verkoop, aansprakelijkheid, geschillen met dierenartsen en het contractenrecht?

*"The Law of the Horse is routinely raised in discussions of new areas of legal study, in large part because of the notoriety brought to the joke by Judge Frank Easterbrook's..."*⁴⁰

De opkomst van hippisch recht blijkt in verschillende jurisdicties gepaard te gaan met onserieuze kritiek. In eigen land verschenen er verschillende artikelen waarin het onderwerp 'paard en recht' als grap werd afgeschilderd.⁴¹ Ook in de VS staken critici de draak met het in opkomst zijnde hippisch recht.⁴² Echter, de bekendheid die zij het hippisch recht met haar sceptisch oordeel toebedeelden, resulteerde in de ontwikkeling van een rechtsgebied.⁴³ Hoewel het *equine law*⁴⁴ in de VS al sinds 1985 beschouwd wordt als specifiek rechtsgebied, won het voornamelijk de laatste jaren flink aan terrein.⁴⁵ Momenteel is het hippisch recht in de VS uitgegroeid tot een erkend rechtsgebied.⁴⁶ De VS kent echter geen *equine law* als specifieke wet⁴⁷, aangezien de *equine law* deel

---

⁴⁰ Ibrahim & Smith 2008, p. 72. "Het paardenrecht is ontstaan als gevolg van discussies over nieuwe rechtsgebieden, de bekendheid dat het verwierf door de grap van rechter Frank Easterbrook heeft hieraan een belangrijke bijdrage geleverd." Rechter Frank Easterbrook gaf tijdens een persconferentie over *cyber law* aan dat de definiëring van *cyber law* als rechtsgebied net zo komisch zou zijn als de erkenning van een rechtsgebied *horse law*. Op deze manier zou er voor ieder willekeurig rechtssubject een specifiek rechtsgebied afgebakend dienen te worden. Echter, in tegenstelling tot de verwachting van Frank Easterbrook, bracht zijn voorbeeld de juridische wereld juist op het idee tot specialisering in het paardenrecht. Zie F.H. Easterbrook, *Cyberspace and the law of the horse*, 1996.

⁴¹ "...paardenadvocaat (serieus zo noemt hij zich echt)..." De Swart 2011, p. 68 en "...paard en recht'. Bij het zien van de aankondiging dacht ik dat het een grap was." Hondius, 2007, p. 200.

⁴² Zie F.H. Easterbrook 1996.

⁴³ Miller 1985, p. 2 -5; zie ook Ibrahim & Smith 2008; Meuser 1997.

⁴⁴ Engelse term voor hippisch recht: "*Equine or Horse Law covers all activities dealing with horses, horse welfare, equestrian sports, riders and rider safety*", Miller 1985, p. 13.

⁴⁵ Ibrahim & Smith 2008, p. 71 – 73; Bloomquist 2009, p. 1.

⁴⁶ <www.hg.org/equine.html>; <www.equinelegalsolutions.com>; <www.horselaw.com>; <www.americanequestrian.com>; <www.equinelawgroup.com>.

⁴⁷ De V.S. kennen geen (burgerlijk) wetboek zoals in Nederland, maar een *Federal law, State law and Local law*.

uitmaakt van verschillende standaard rechtsgebieden.⁴⁸ Om de geschillen omtrent verborgen gebreken in te perken, wordt in de VS bij de verkoop van een paard een verklaring verstrekt.⁴⁹ Doet zich na de koop en binnen de gestelde termijn een gebrek zich voor, dan is de koper gerechtigd de verkoop ongedaan te maken.⁵⁰

Ook in Europa vinden we dergelijke clausules terug. Frankrijk en België kennen een wettelijk vastgelegde lijst van koopvernietigende gebreken op grond waarvan de koop van een paard ontbonden kan worden.⁵¹ In België bepaalt artikel 1 van de *Wet koopvernietigende gebreken bij de koop of ruil van dieren*, dat de koning een lijst opstelt voor ziekten en gebreken die als koopvernietigend in aanmerking komen.⁵² In Frankrijk zijn soortgelijke regels opgenomen in artikel 1644 van de *Code rural*.⁵³

Voor zover bij de auteur van dit artikel bekend, heeft geen enkele jurisdictie het hippisch recht gecodificeerd in de wet. Tot enkele jaren geleden vormde Duitsland de uitzondering op de regel. Tot 1 januari 2002 kende het Duitse Bürgerliches Gesetzbuch een speciaal artikel dat zag op de paardenverkoop.⁵⁴ Volgens de Duitse wetgever vereiste het specifieke karakter van de verkoop van het paard nadere regelgeving.⁵⁵ Het *Pferdekaufrecht* regelde de koop van een paard waarbij het nadere invulling gaf aan de klacht en de verjaringstermijnen (vergelijkbaar met de Nederlandse waarschuwingsplicht als opgenomen in artikel 7:23 BW) omtrent de koop van een paard.⁵⁶ Door de verplichte harmonisatie van de consumentenkoop in de Europese Unie was de Duitse wetgever verplicht de codificatie van 1899 uit het Bürgerliches Gesetzbuch te verwijderen.⁵⁷ Ook in Nederland bestaat voornamelijk geen hippische wetgeving.⁵⁸

---

⁴⁸ Bloomquist 2009, p. 2.

⁴⁹ Bloomquist 2009, p.3; Ibrahim & Smith 2008, p. 71 – 73.

⁵⁰ Bloomquist 2009, p.3; Ibrahim & Smith 2008, p. 71 – 73; zie ook Van Leeuwen 1902, p. 27.

⁵¹ Gielen 2000, p. 86.

⁵² Wet van 25 augustus 1885 betreffende de koopvernietigende gebreken bij de koop of ruil van dieren. De wet geldt voor: “de verkoop en ruil van paarden...”

⁵³ Gielen 2000, p. 86 – 87.

⁵⁴ Dit artikel zag tevens op de verkoop van vee zoals ezels en runderen. Reimann 2008, p. 1; Neumann 2006, p. 3.

⁵⁵ Sonneborn 2005, p. 1.

⁵⁶ Reimann 2008, p. 2; Neumann 2006, p. 5.

⁵⁷ Neumann 2006, p. 5; Wann 2002, p. 8.

⁵⁸ Wensing & Brockötter 2005, p. 4; Dirkzwager Advocaten & Notarissen 2011, p. 16; Advocatenkantoor De Paardenadvocaat: <www.paardenadvocaat.nl/pages/hippisch-recht/bronnen-van-het-hippisch-recht.php>.

“Het Hippisch recht staat slechts verspreid in het wetboek”.⁵⁹

Hoewel er binnen de advocatuur specialisaties op het gebied van het hippisch recht zijn ontstaan⁶⁰, is deze speciales niet terug te vinden in de Nederlandse wet- en regelgeving. Momenteel worden de hippische geschillen door de rechter beoordeeld aan de hand van de bestaande regelingen die zich verspreid door het burgerlijk wetboek bevinden.⁶¹ Het betreffen regelingen behorende tot de *lex generalis* en zijn daardoor algemeen van aard. In een notendop is dit voornamelijk het verbintenissenrecht uit de burgerlijke wetboeken 3, 6 en 7. Meer specifiek betreft het de algemene bepalingen van het verbintenissenrecht⁶² betreffende rechtshandelingen, zoals de verkrijging en het verlies van goederen.⁶³ Indien de koper een consument betreft, spelen tevens de regelingen betreffende de consumentenkoop uit titel 1 van boek 7 BW een rol. Daarnaast zijn de artikelen inzake de onrechtmatige daad, welk leerstuk een centrale rol speelt in de sport en spelsituatie, opgenomen in titel 3 van boek 6 BW. Onder deze titel is tevens een speciale regeling opgenomen die de aansprakelijkheid voor dieren regelt.⁶⁴ Hieronder valt de aansprakelijkheid van de eigenaar van een paard indien deze schade toebrengt aan een derde. Resumerend kan in beginsel ieder wetsartikel van toepassing zijn in een paardenzaak, daar er geen specifieke artikelen over paardenrecht in de wet zijn opgenomen.

Zowel op nationaal als internationaal niveau blijken er geen wettelijk vastgelegde bepalingen van het hippisch recht te bestaan. Echter, de paardenwereld is bij uitstek een internationale aangelegenheid,⁶⁵ wat het aannemelijk maakt dat het hippisch recht zich buiten onze landsgrenzen uitstrekt.⁶⁶ Deze internationale handel is onlosmakelijk verbonden met internationale rechtsverhoudingen welke, mede door het ontbreken van specifieke nationale regelgeving, een diepere en specialistische kennis vereist.⁶⁷ In de paragraaf onderzoeksresultaten zal nader worden

---

⁵⁹ Dirkwager 2011, p. 16.

⁶⁰ Wensing & Brockötter 2005, p. 4; Dirkwager Advocaten & Notarissen 2011; p. 16, Advocatenkantoor De Paardenadvocaat <www.paardenadvocaat.nl/pages/hippisch-recht/bronnen-van-het-hippisch-recht.php>.

⁶¹ Wensing & Brockötter 2005, p. 4; zie ook Knapen 2011, p. 66.

⁶² Zie boek 6 van het Burgerlijk Wetboek.

⁶³ Zie boek 3 onder titel 6 van het Burgerlijk Wetboek.

⁶⁴ Zie artikel 6:174 BW: *De bezitter van een dier is aansprakelijk voor de door het dier aangerichte schade, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken indien hij de gedraging van het dier waardoor de schade werd toegebracht, in zijn macht zou hebben gehad.*

⁶⁵ Nederlands gefokte sportpaarden staan bekend om hun goede bloedlijn en prestaties en zijn daardoor een gewild exportproduct over heel de wereld. Nederhof 2010, p 1; Van den Bor 2010, p. 1; zie ook Knapen 2011, p. 66.

⁶⁶ Zie ook Knapen 2011, p. 66. Jaarlijks gaat er €1,5 miljard euro om in de internationale paardenhandel.

⁶⁷ Arts, Batenburg & Groenewegen 2001, 58; zie ook Bannier & Fanoy 2005, p. 94; Bannier 2004, p. 19.

ingegaan op het verband tussen de paardenadvocaat en het internationale karakter van een paardenzaak. Is er een relatie waarneembaar dat paardenadvocaten, vanwege hun kennis, vaker dan niet-paardenadvocaten⁶⁸ betrokken worden in een internationale paardenzaak?

*“Het Hippisch recht is een snelgroeiend rechtsgebied”.*⁶⁹

Hoewel het hippisch recht niet is gecodificeerd in het Nederlands wetboek, wordt het door veel advocatenkantoren gedefinieerd als een specifiek rechtsgebied. Onderzoek op de websites van 40 advocatenkantoren gespecialiseerd in het hippisch recht, leerde dat 80% van de advocatenkantoren van mening is dat het hippisch recht gekwalificeerd dient te worden als een specifiek rechtsgebied.⁷⁰ Ook Wensing & Brockötter, auteurs van het eerste boek over de hippische advocatuur, beschouwen het hippisch recht als een rechtsgebied.⁷¹ Echter, naast de stelling dat hippisch recht een specifiek rechtsgebied is, zijn er binnen de advocatuur tevens geluiden te horen dat het recht deze status niet verdient.⁷² Zo stelt men dat het hippisch recht geen apart rechtsgebied is, daar het geen specifieke wet- en regelgeving betreft.⁷³

Vraag is of het hippisch recht als een rechtsgebied in wetenschappelijke zin gekwalificeerd kan worden, gezien het feit dat het juridisch raamwerk van het hippisch recht wordt gevormd door het gewone verbintenissenrecht en contractenrecht.⁷⁴ In de literatuur wordt de term rechtsgebied op verschillende wijzen beschreven. Van Laer definieert een rechtsgebied als een onderdeel van het rechtssysteem dat algemene regels omvat, welke aanspraak maken op verbondenheid voor een beperkte werkingsfeer.⁷⁵ In de optiek van Sluiter is er van een rechtsgebied sprake, indien er een interne logische structuur aan ten grondslag ligt en het verschilt van andere rechtsgebieden op basis

---

⁶⁸ Binnen dit artikel verwijst de term niet-paardenadvocaat naar de ‘gewone’ advocaat zonder specialisatie in het hippisch recht.

⁶⁹ Advocatenkantoor TRC advocaten: < www.trc-advocaten.nl/Employee/9/mr-Chris-van-der-Corput>.

⁷⁰ Om de achtergrond en inhoud van het recht in kaart te brengen, is *desk research* op de websites van 40 paardenadvocatenkantoren uitgevoerd. De lijst van de onderzochte advocatenkantoren is opgenomen in bijlage 1 van dit artikel.

⁷¹ Wensing & Brockötter 2005, p. 100.

⁷² Advocatenkantoor Advocaat te paard: < www.advocaattepaard.nl/paard-recht.html>; Advocatenkantoor Maet advocatuur: < www.maet.nl/paard-en-recht.html>.

⁷³ Advocatenkantoor Advocaat voor paarden: < www.advocaatvoorpaarden.nl/index.jsp?ACTION=GOCOMBO&MID=901>; Advocatenkantoor Van de Wouw advocaten: < www.wouwadvocaten.nl/nl/rechtsvormen/sportrecht>.

⁷⁴ Advocatenkantoor Van de Wouw advocaten: < www.wouwadvocaten.nl/nl/rechtsvormen/sportrecht>; zie ook Dirkwager 2011 p. 16; Knapen 2011, p. 66.

⁷⁵ Van Laer 1990, p. 100.

van eigen leerstukken en beginselen.⁷⁶ Daar voegt De Haan aan toe dat rechtsgebieden zich onderscheiden door hun specifieke gerichtheid op bepaalde maatschappelijke doeleinden.⁷⁷ Tot slot is Groenendijk van mening dat de eigen methodiek van een rechtsgebied meestal beperkt is tot de introductie van enkele nieuwe vaktermen of nieuwe betekenissen voor bestaande begrippen.⁷⁸ Bij het toepassen van rechtsregels wordt verder aansluiting gezocht bij de vertrouwde juridische methoden.⁷⁹

Deze laatste omschrijving van Groenendijk sluit het beste aan bij de ontwikkeling van het hippisch recht. Het hippisch recht bestaat uitsluitend uit bestaande wet- en regelgeving die in de context van het hippisch recht nieuwe betekenis heeft gekregen. Van eigen leerstukken en beginselen is geen sprake. Volgens Groenendijk kent de ontwikkeling van een rechtsgebied vier stadia: het verschijnen van baanbrekende publicaties, de uitgave van een eigen tijdschrift, de opname als apart vak in het juridische onderwijs en de oprichting van een vereniging van eigen vakgenoten.⁸⁰ Het is hierbij niet noodzakelijk dat deze stadia ten volle en in de aangegeven volgorde worden doorlopen, het gaat eerder om indicatoren van de mate van verzelfstandiging en erkenning van het nieuwe rechtsgebied.⁸¹ Uit reflectie van de vier stadia op het hippisch recht, volgt de conclusie dat het hippisch recht - nog - niet als rechtsgebied kan worden aangemerkt. Op het gebied van het hippisch recht zijn geen baanbrekende publicaties verschenen,⁸² noch is er sprake van een eigen tijdschrift, opname van het hippisch recht als vak in het onderwijs of oprichting van een vereniging van vakgenoten.⁸³

Samenvattend betreft het hippisch recht geen rechtsgebied in wetenschappelijke zin. Binnen de advocatuur wordt het hippisch recht wel gezien als specialisme.⁸⁴ Volgens Galanter vormt een

---

⁷⁶ Sluiter 2007, p. 5.

⁷⁷ De Haan, Drupsteen en Fernhout 2001, p. 361.

⁷⁸ Groenendijk 1988, p. 615.

⁷⁹ Groenendijk 1988, p. 615.

⁸⁰ Groenendijk 1988, p. 617.

⁸¹ Groenendijk 1988, p. 617.

⁸² Zoals reeds gezien, is literatuur over het hippisch recht schaars. Daarnaast betreft het geschreven werk over het hippisch recht voornamelijk overzichtsartikelen en consumentenhandboeken.

⁸³ Al schijnen enkele paardenadvocaten hier wel voornemens toe te zijn, zie bijvoorbeeld "*...een belangenvereniging voor paardenjuristen zou mooi zijn, "een jurisprudentieblad met paardenzaken dat verder gaat dan de uitspraken welke iedere jurist kent..."*", "*Of een keuzevak hippisch recht op de universiteiten...*" Knapen 2011, p. 68.

⁸⁴ Een specialis is niet hetzelfde als een rechtsgebied. Een rechtsgebied is een specifiek terrein van het recht waarover publicaties verschijnen, onderwijs wordt gegeven en vakgroepen worden opgericht. Een specialisme is uitsluitend de verdieping in een bepaald recht of een bepaald rechtssubject.

specialisme de eerste aanzet tot de ontwikkeling van een rechtsgebied.⁸⁵ Waar de grondslag van het specialisme hippisch recht in gelegen is, zal in de volgende paragraaf uiteengezet worden.

“Hippisch recht is een aparte tak van sport, zoek een jurist die gespecialiseerd is.”⁸⁶

Volgens de Nederlandse Orde van Advocaten telt Nederland circa 40 advocatenkantoren met een specialisme op hippisch gebied.⁸⁷ Hoewel een advocaat een partij in beginsel in allerhande zaken kan bijstaan, heeft het merendeel van de advocaten zich gespecialiseerd in één of meerdere rechtsgebieden.⁸⁸ Een gespecialiseerde advocaat is vanwege zijn kennis en ervaring van een specifiek rechtsgebied in staat om zaken efficiënter te behandelen.⁸⁹ Vanwege de complexiteit van vraagstukken waarin dieren zijn betrokken, pleitte van Leeuwen reeds in 1902 voor de specialisering van advocaten op dit gebied.⁹⁰

Gedurende de afgelopen decennia vond, als antwoord op de juridisering en de complexer wordende regelgeving, steeds verdere en explicietere specialisatie plaats.⁹¹ Binnen de advocatuur is de ontwikkeling waarneembaar, dat specifieke groepen een deskundigheid op een bepaald terrein trachten te monopoliseren.⁹² De subprofessionaliseringstheorie stelt dat commercialisering de insteek is van deze specialisatie.⁹³ Advocaten hebben er immers belang bij om de complexiteit en mystiek van het recht in stand te houden, zodat de toegankelijkheid ervan voor hun cliënten problematisch blijft.⁹⁴ Daarnaast kan specialisatie het gevolg zijn van de vraag naar vergaande kennis vanuit de maatschappij, al dan niet in combinatie met de belangstelling van de advocaat.⁹⁵

Om te achterhalen wat de grondslag is voor de specialisatie hippisch recht, is een *survey* uitgevoerd onder de 40 advocatenkantoren uit het *desk research*.⁹⁶ Deze *survey* bestond uit een

---

⁸⁵ Galanter 2005, p. 445. De specialisatie tot een bepaald rechtsgebied gaat vaak vooraf aan de ontwikkeling van de wetenschap van dit rechtsgebied. Zie ook Griffiths & Weyers 2005, p. 445.

⁸⁶ Stibbe, 2009; p. 47.

⁸⁷ <www.advocatenorde.nl>, zoekterm ‘paard’.

⁸⁸ Bannier & Fanoy 2005, p. 88; Tromp e.a. 2006, p. 42; Henssen 1988, p. 244 -255; Schwitters & Bocker 2008, p. 213.

⁸⁹ Keijser & Tjoen - Tak - Sen 1997, p. 163.

⁹⁰ Van Leeuwen 1902, p. 8 - 10.

⁹¹ Tromp e.a. 2006, p. 42; Henssen 1988, p. 244 -255; Schwitters & Bocker 2008, p. 213.

⁹² Schwitters 2008, p. 214; zie ook Henssen 1998, p. 194.

⁹³ *“Eigen cursussen en leerboeken worden ontwikkeld en met behulp van examens en andere toegangseisen probeert men de toegang tot de specifieke deskundigheid te reguleren.”* Schwitters 2008, p. 214 – 215.

⁹⁴ Galanter 2005, p. 446.

⁹⁵ Bannier & Fanoy 2005, p. 90.

⁹⁶ Zie bijlage 1.

schriftelijke enquête en had als doel het verkrijgen van achtergrondinformatie over de hippische advocatuur.⁹⁷ Dit onderzoek wees uit dat de persoonlijke interesse in paarden of de paardensport de belangrijkste reden tot specialisatie in het hippisch recht is (87%).⁹⁸ De toenemende juridische geschillen omtrent paarden is voor 40% van de advocaten een reden tot specialisatie. Tot slot werd de toenemende vraag van cliënten als reden tot specialisatie gegeven (33%). Specialisatie teneinde de wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van het hippisch recht te kunnen volgen, werd door geen enkele advocaat genoemd. Samenvattend is de interesse van de advocaat in het paard en de paardensport, de belangrijkste reden voor de keuze van advocaten om zich te specialiseren in het hippisch recht.

Volgens Bannier en Fanoy⁹⁹ zijn gespecialiseerde advocaten veelal werkzaam bij grote kantoren.¹⁰⁰ Ook in de rechtssociologie heerst de opvatting dat advocaten van grote kantoren meer gespecialiseerd zijn.¹⁰¹ Deze specialisatie heeft ertoe geleid dat er bij de grote kantoren praktisch geen generalisten meer werken.¹⁰² In de literatuur zijn echter ook aanknopingspunten te vinden voor de stelling dat gespecialiseerde advocaten bij kleine kantoren werkzaam zijn. Waar het woord specialist of specialisering binnen de advocatuur in de jaren zestig van de 20e eeuw in zijn geheel nog niet voorkomt¹⁰³, is het 30 jaar later ook de tendens van de kleine advocatenkantoren.¹⁰⁴ Kleine advocatenkantoren concentreren zich daarbij steeds vaker op één rechtsgebied, de zogenaamde nichekantoren.¹⁰⁵ Met name nichekantoren waarvan gekend is dat ze een bepaalde specialisatie hebben, worden door een partij met een specifiek geschil eerder benaderd.¹⁰⁶ Paardenadvocaten kunnen, gezien hun expertise, zowel bij een groot advocatenkantoor werken als tot een niche praktijk behoren. Aangezien grote advocatenkantoren doorgaans over meer kennis en financiële

---

⁹⁷ De 40 advocatenkantoren uit het *desk research* als opgenomen in bijlage 1, is per e-mail een schriftelijke enquête toegezonden (zie bijlage 2 van dit artikel voor de enquête). Na twee weken is de kantoren waarvan geen respons is gekomen een herinnering gestuurd. In totaal zijn er 17 enquêtes ingevuld op basis waarvan een analyse heeft plaatsgevonden.

⁹⁸ 87% van de advocaten gaf de persoonlijke interesse in het paard of de paardensport aan als reden tot specialisatie in het hippisch recht.

⁹⁹ Bannier & Fanoy 2005, p. 80.

¹⁰⁰ Voor dit onderzoek wordt een kantoor vanaf 100 advocaten als een groot kantoor aangemerkt, een kantoor met maximaal 10 advocaten als klein. Wat een groot kantoor is, valt echter niet met eeuwigheidswaarde te zeggen, zie in dit kader Bannier & Fanoy 2005, p. 79.

¹⁰¹ Schwitters & Bocker 2008, p. 214.

¹⁰² Bannier 2004, p. 20.

¹⁰³ Bannier & Fanoy 2005, p. 88; zie ook Emmering 1961.

¹⁰⁴ Zie ook Tromp e.a. 2006, p. 42.

¹⁰⁵ Tromp e.a. 2006, p. 42; Bannier 2004, p. 20.

¹⁰⁶ Zie ook Smets 2005, p. 42.

middelen voor training en opleiding beschikken, kan een gevonden effect tussen paardenadvocaat en de uitkomst van de paardenzaak mogelijk verklaard worden door de omvang van het kantoor. In de paragraaf onderzoeksresultaten zal nader worden ingegaan op het verband tussen de omvang van het kantoor en de paardenadvocaat.

3. Data & methoden van onderzoek

De onderzoeksmethode van dit artikel is driedelig. Zoals reeds toegelicht in paragraaf 2, is er *deskresearch* uitgevoerd op de websites van 40 paardenadvocatenkantoren.¹⁰⁷ De resultaten hiervan zijn ter illustratie van de inhoud van het hippisch recht in dit artikel opgenomen.

Om een zo compleet mogelijk beeld van het hippisch recht te kunnen schetsen, is naast het uitgevoerde *deskresearch* een *survey* uitgevoerd. Hiervoor is de 40 advocatenkantoren uit het *deskresearch* per e-mail een schriftelijke enquête toegezonden.¹⁰⁸ Na twee weken is de kantoren waarvan op dat moment geen respons was vernomen een herinnering gestuurd. In totaal zijn er 17 enquêtes ingevuld, op basis waarvan een analyse heeft plaatsgevonden. De resultaten uit deze analyse zijn zowel in de paragraaf 2 theoretisch kader, als in paragraaf 4 onderzoeksresultaten opgenomen.

Tot slot vergt de beantwoording van de centrale onderzoeksvraag kwantitatief onderzoek naar het effect van het hebben van een paardenadvocaat op het winnen van een paardenzaak. Hiertoe is een jurisprudentieonderzoek onder alle beschikbare paardenjurisprudentie gedaan. De jurisprudentie als beschikbaar op www.rechtspraak.nl¹⁰⁹ vormde het uitgangspunt van het jurisprudentieonderzoek.

Om tot een zo representatief mogelijk onderzoek te komen, dient dit onderzoek idealiter uitgevoerd te worden onder alle paardenjurisprudentie uitgesproken door de Nederlandse rechtbanken. Immers, des te groter het aantal zaken dat in het onderzoek wordt meegenomen, des te groter is de *power*¹¹⁰ van het onderzoek. Een dergelijke digitale database waarin alle Nederlandse jurisprudentie is opgenomen, bestaat echter niet.¹¹¹ Het opvragen van alle paardenzaken bij een bepaald arrondissement kan in deze als alternatief worden gezien. Het uitvoeren van een

---

¹⁰⁷ Om de achtergrond en inhoud van het recht in kaart te brengen, is *desk research* op de websites van 40 paardenadvocatenkantoren uitgevoerd. De lijst van de onderzochte advocatenkantoren is opgenomen in bijlage 1 van dit artikel.

¹⁰⁸ De schriftelijke enquête is opgenomen in bijlage 2 van dit artikel.

¹⁰⁹ < www.rechtspraak.nl >.

¹¹⁰ De *power* is de kans dat een nulhypothese terecht verworpen wordt en hangt af van zowel de omvang van het onderzoek als het gehanteerde significantieniveau. Pallant 2010, p. 199.

¹¹¹ Momenteel wordt het merendeel van de jurisprudentie niet gepubliceerd.

archiefontoerzoek naar de paardenjurisprudentie van de afgelopen tien jaar gaat het bestek van deze scriptie echter te buiten. Om bovenstaande reden is gekozen om voor dit onderzoek de database op rechtspraak.nl te gebruiken.

Aan de jurisprudentieanalyse, op basis van jurisprudentie afkomstig van rechtspraak.nl, kleeft een aantal beperkingen dat inherent is aan de gebruikte methode.¹¹² De meest ingrijpende is het feit dat de selectie van zaken niet op toeval is gebaseerd, maar op selectiecriteria en beleid binnen de rechtbanken.¹¹³ Hierdoor kan niet gesproken worden van representativiteit voor *alle* uitspraken van de hele populatie.¹¹⁴ De uitspraken uit de database van rechtspraak.nl zijn door rechtspraak.nl geselecteerd op basis van vaststaande selectiecriteria¹¹⁵ en geeft een selectie van uitspraken die van belang zijn voor het openbare leven. Zaken die relatief eenvoudig zijn afgedaan, tussenuitspraken en zaken waarbij verstek is geweest, zijn niet opgenomen in de database.¹¹⁶ Het jurisprudentieonderzoek neemt dergelijke uitspraken dan ook niet mee en geeft enkel een beeld van de gepubliceerde uitspraken die aan de selectiecriteria voldoen.

Van de gepubliceerde uitspraken op rechtspraak.nl is het totale aantal paardenzaken uitgesproken door rechtbanken in de periode 1 januari 1999¹¹⁷ tot en met 31 december 2011 als uitgangspunt genomen. De keuze om uitsluitend rechtbanken te selecteren, is gemaakt om de kans op selectieproblemen zo klein mogelijk te houden. Factoren als reden waarom de zaak bij een hogere rechter aanhangig wordt gemaakt, gaan bij het meenemen van meerdere instanties tevens een rol spelen. In de database van rechtspraak.nl zijn met behulp van de zoekfunctie alle uitspraken met de tekst '*paard*'¹¹⁸ geselecteerd. Het totaal aantal uitspraken met de zoekterm *paard* in de periode 1 januari 1999 tot en met 31 december bedraagt 658. Hierbij dient de kanttekening te worden geplaatst dat dit alle uitspraken betreft waarin het woord paard genoemd wordt.

Dit brengt ons bij de tweede beperking van de jurisprudentieanalyse, de zoekfunctie binnen de jurisprudentiedatabase. Zoals ook Sluifiter opmerkt, zijn de trefwoorden niet voor honderd

---

¹¹² Zie ook Sluifiter 2011, p. 75.

¹¹³ Sluifiter 2011, p. 75.

¹¹⁴ www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-Registers/uitspraken/Selectiecriteria/Pages/default.aspx.

¹¹⁵ De uitsprakendatabase van rechtspraak.nl bevat uitspraken omdat zij: aandacht hebben getrokken in de publiciteit; van belang zijn voor het openbare leven; uitwerking kunnen hebben op de toepassing van wetten en regelingen; interesse van belangengroepen kunnen hebben; interesse van indirect belanghebbenden kunnen hebben; interesse van de vakpers kunnen hebben.

¹¹⁶ <www.rechtspraak.nl>.

¹¹⁷ De database op www.rechtspraak.nl bevat jurisprudentie vanaf het jaar 1999.

¹¹⁸ In de paardenwereld wordt onderscheid gemaakt tussen een paard en een pony. Rechtspraak.nl hanteert dit onderscheid niet, voor dit onderzoek is het onderscheid niet relevant, waardoor enkel het begrip 'paard' gehanteerd wordt.

procent toereikend bij het vinden van alle zaken.¹¹⁹ Niet alleen zaken waarin paarden daadwerkelijk onderwerp van geschil zijn, ook zaken waarin het woord ‘paard’ een naamsaanduiding of andere toepassing kent, worden geselecteerd. Aangezien slechts de zaken waarin het paard onderwerp van geschil is interessant zijn voor dit onderzoek, worden alleen deze zaken in de steekproef meegenomen.¹²⁰ Analyse¹²¹ van de 658 uitspraken leerde dat in 94 van de uitspraken het woord ‘paard’ voor dit onderzoek in de juiste context voorkomt. Voorts zijn enkel de zaken waarin de rechter daadwerkelijk uitspraak heeft gedaan meegenomen. De 26 zaken waarin de rechter verzocht tot een deskundigenbericht of een nadere bewijslast oplegde, zijn buiten beschouwing gelaten.¹²² Voor dit onderzoek zijn uiteindelijk 74 uitspraken geanalyseerd. In het kader van de *power* van het onderzoek is dit aantal aan de lage kant, echter alle mogelijke zaken zijn in het onderzoek betrokken.¹²³ De 74 paardenzaken worden onderworpen aan een vooraf opgestelde vragenlijst welke is opgenomen in bijlage 3 van dit artikel. Naast formele gegevens (LJN-nummer, datum, arrondissement) is geregistreerd of de zaak gewonnen dan wel verloren werd en of partijen werden bijgestaan door een paardenadvocaat. Hiertoe is steeds de naam van de advocaat in de uitspraak opgezocht in de database van de Orde van advocaten. Indien bij de naam van de advocaat of het kantoor de specialisatie hippisch recht stond vermeld, is er paardenadvocaat genoteerd.¹²⁴ Aangezien zowel de eiser als gedaagde kan worden bijgestaan door een paardenadvocaat, zijn per zaak steeds beide relaties onderzocht.

Echter, niet alleen het hebben van een paardenadvocaat hoeft van invloed te zijn op de uitslag van de zaak. Elke zaak wordt immers door een aantal factoren of door een combinatie daarvan bepaald.¹²⁵ Factoren als het soort procedure en het belang van de zaak zijn variabelen¹²⁶ die

---

¹¹⁹ Sluijter 2011, p. 75.

¹²⁰ Daarnaast zijn straf- en arbeidszaken in deze analyse niet meegenomen aangezien het straf- respectievelijk arbeidsrecht een specifiek rechtsgebied an sich vormt. Het paard zal in dergelijke zaken dan ook niet de kern van het geschil vormen, maar zal een strafrechtelijke of arbeidsrechtelijke insteek hebben. Het is daardoor aannemelijk dat een gedaagde in een straf- of arbeidsrechtprocedure eerder een straf- of arbeidsrechtadvocaat in de arm neemt dan een paardenadvocaat.

¹²¹ Het totale zoekresultaat na toepassing van de selectiecriteria instantie, periode en zoekterm paard, is door rechtspraak.nl weergegeven op volgorde van relevantie. Een scan van de uitspraken wees uit dat na de eerste 100 uitspraken de relevantie afnam en de zoekterm ‘paard’ enkel nog voorkwam als naamsaanduiding, als afbeelding op verschillende goederen en andere toepassingen.

¹²² De hoofdvraag van dit onderzoek richt zich immers op het effect van een paardenadvocaat op het winnen versus verliezen van een zaak.

¹²³ Bij een onderzoekspopulatie vanaf 100 levert de *power* in ieder geval geen problemen op. Pallant 2010, p. 199.

¹²⁴ In het sporadische geval dat de advocaat niet – meer – opgenomen was in de database, is deze middels een zoekopdracht op google.com opgezocht. In de gevallen waarin ook deze zoekopdracht geen resultaat opleverde, is ‘onbekend’ achter advocaat genoteerd en is deze uiteindelijk niet in het onderzoek meegenomen (missing value).

¹²⁵ Malsch 2002, p. 790.

tevens van invloed kunnen zijn op de uitkomst van de zaak.¹²⁷ Om de het effect van de variabele 'paardenadvocaat' op de uitkomst van de zaak zo nauwkeurig mogelijk te kunnen voorspellen, zijn in totaal elf variabelen opgenomen in het model. Achtereenvolgens zijn van de 74 uitspraken de volgende gegevens genoteerd: jaartal, arrondissement, rechtsgebied, juridisch leerstuk, belang zaak gevorderd, belang zaak toegekend,¹²⁸ internationaal karakter,¹²⁹ aard van de partij, paardenadvocaat, omvang kantoor en uitkomst zaak. De informatie verkregen uit het jurisprudentieonderzoek is verwerkt in een datamatrix en middels statistische onderzoeksmethoden geanalyseerd.

Deze onderzoeksmethoden zullen in de volgende paragraaf 3.2 worden toegelicht. Om een beter beeld te krijgen van de gehanteerde data, volgt eerst een korte beschrijving van de paardenjurisprudentie als uitgesproken door rechtbanken gedurende 1 januari 1999 tot en met 31 december 2011.

3.1 Data

Uit figuur 2 is af te lezen dat het aantal gepubliceerde paardenzaken op rechtspraak.nl door de jaren is toegenomen. In 1999 werd nog geen enkele paardenzaak opgenomen, in 2010 waren dat er 24. Of deze stijging in het aantal paardenzaken ook een direct gevolg is van de toename van het aantal paardenzaken dat aanhangig wordt gemaakt bij de rechtbank, kan gezien de selectiebeperving niet met zekerheid vastgesteld worden. Een verklaring kan ook liggen in de toename in de belangstelling van rechtbanken om paardenzaken te publiceren.¹³⁰

Uit de analyse van de schriftelijke enquête blijkt dat de eerste kantoren zich vanaf 2000 hebben gespecialiseerd in het hippisch recht. Er is voorts een duidelijke groei te zien in het aantal specialisaties vanaf 2009. Deze ontwikkeling lijkt gelijk te lopen met de toename in het aantal paardenzaken.

---

¹²⁶ De term variabele verwijst in dit onderzoek naar de statistische betekenis van variabele. In paragraaf 3.2. wordt dit begrip nader toegelicht.

¹²⁷ Het effect van de paardenadvocaat kan bijvoorbeeld verklaart worden doordat paardenzaken voornamelijk in kort geding procedures beslecht worden/ over het algemeen een klein belang kennen, waardoor deze zaken relatief eenvoudig kunnen worden afgedaan.

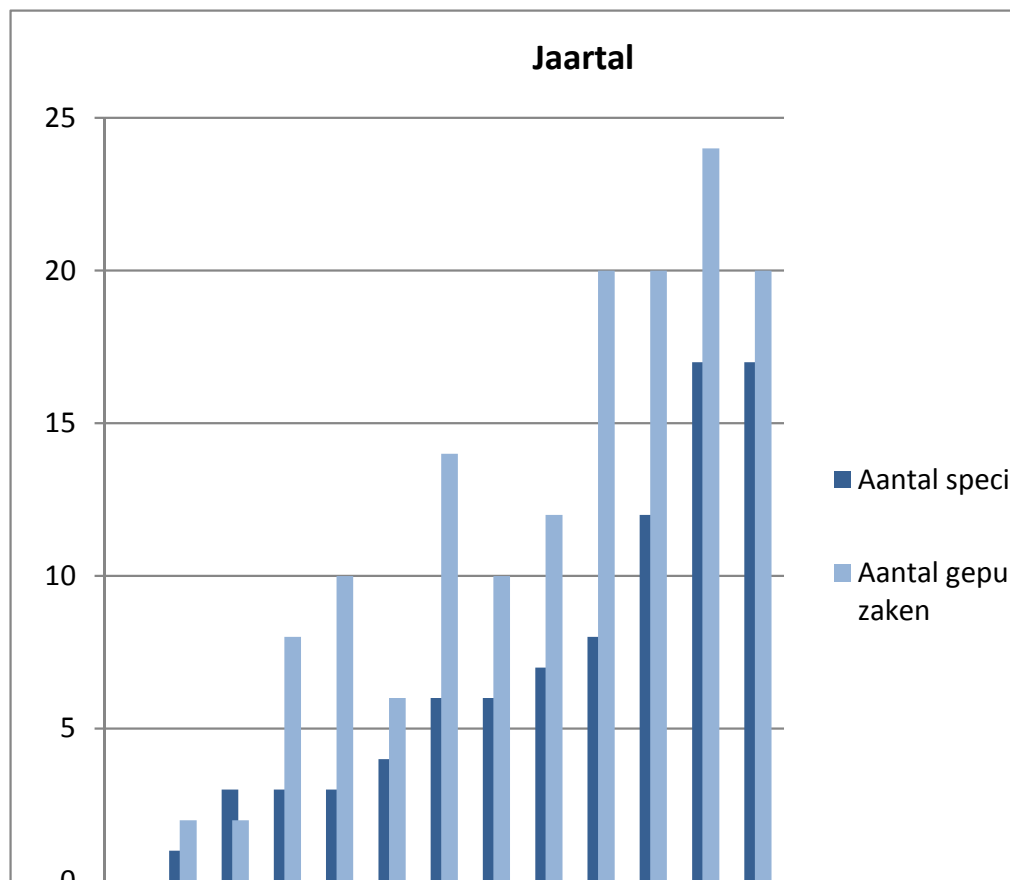
¹²⁸ Deze variabele is alleen van toepassing in geval de zaak door de partij gewonnen werd.

¹²⁹ Voor dit onderzoek is van een internationaal karakter sprake indien één der partijen niet in Nederland woonachtig of gevestigd is.

¹³⁰ Zie ook Sluifjter 2011, p. 71.

Figuur 2

Aantal gepubliceerde uitspraken en aantal specialisaties in de periode 1999 - 2011

Vervolgens wordt de spreiding van het aantal paardenzaken naar arrondissement in kaart gebracht., zie hiertoe figuur 3. Opmerkelijk is dat bij de rechtbank in Arnhem beduidend meer (N=36) paardenzaken gepubliceerd zijn dan in de overige arrondissementen. In de arrondissementen Alkmaar, Amsterdam, 's-Gravenhage en Utrecht werden de minste zaken gepubliceerd (N=2). Echter kan dit verschil in aantal paardenzaken per arrondissement niet als een zuiver verschil aangemerkt worden. Zie in dit kader ook Sluijter die hetzelfde concludeert voor het jurisprudentieonderzoek dat hij uitvoerde naar proceskostenveroordelingen.¹³¹ Ter illustratie, de rechtbank Alkmaar publiceerde tussen 1 januari 1999 en 31 december 2011 slechts 420 handelszaken, terwijl de rechtbank Arnhem er 3.255 publiceerde. Het verschil in aantal gepubliceerde paardenzaken kan dientengevolge tevens te wijten zijn aan het publicatiebeleid van de betreffende rechtbank.¹³²

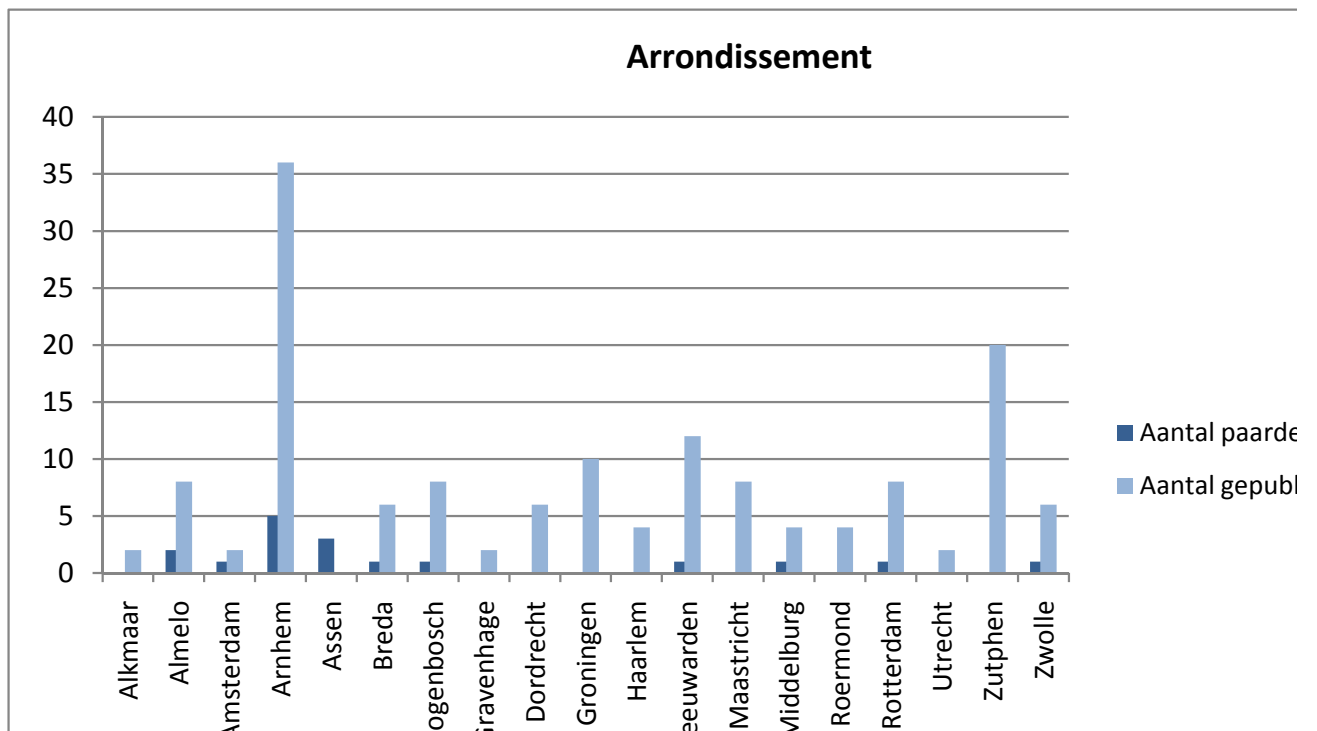
Analyse van de enquêtes geeft een spreiding van het aantal paardenadvocaten per arrondissement weer. Opvallend is dat in het arrondissement Assen gedurende de afgelopen 12 jaar geen paardenzaken gepubliceerd zijn, maar wel hier een noemenswaardig aantal (18%) van de

¹³¹ Sluijter 2011, p. 71.

geënquêteerde paardenadvocaten gevestigd is. In Arnhem zijn de meeste (29%) van de geënquêteerde paardenadvocaten gevestigd.

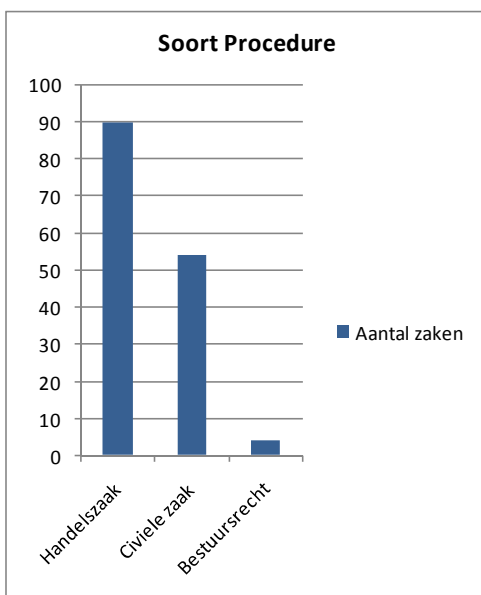
Figuur 3

Aantal gepubliceerde paardenzaken en aantal paardenadvocaten naar arrondissement

Figuur 4

Aantal gepubliceerde paardenzaken naar soort procedure

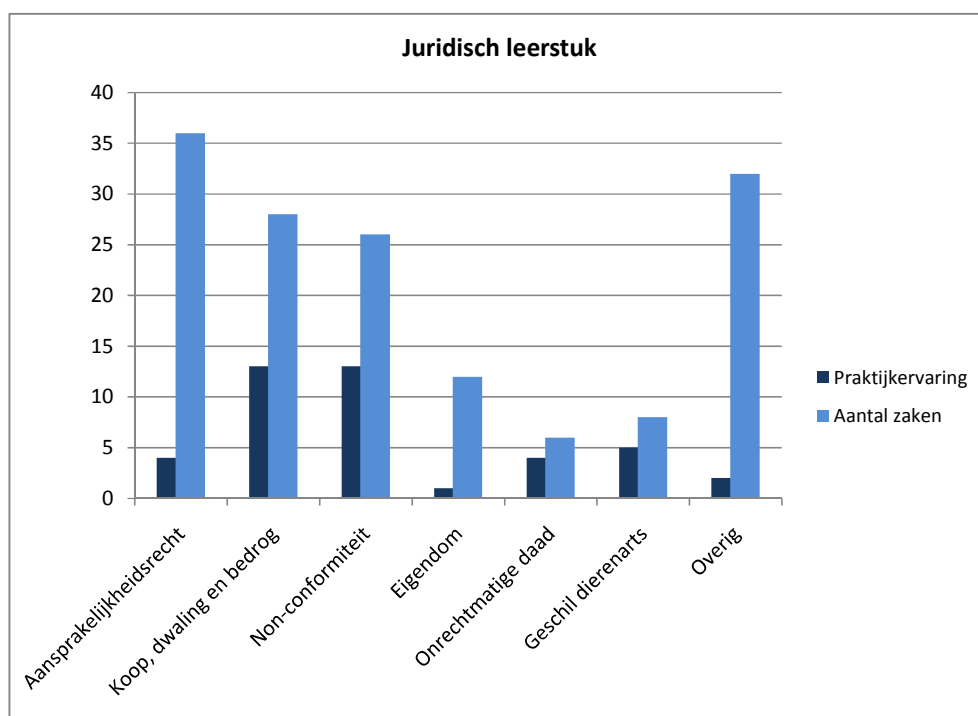
Vervolgens zijn in figuur 4 het soort procedure waarin de paardenzaken worden beslecht weergegeven. Duidelijk is af te lezen dat de meeste paardenzaken in twee soorten procedures te categoriseren zijn. Het grootste deel (n=102) wordt in eerste aanleg beslecht. Daarnaast wordt iets meer dan een kwart (n=44) van de paardenzaken in een kort geding procedure aanhangig gemaakt. Een nagenoeg te verwaarlozen aantal (n=2) betreft een voorlopige voorziening.

In paragraaf 2 is reeds vastgesteld dat de grootste pijlers binnen het hippisch recht worden gevormd door de koop & verkoop, aansprakelijkheidskwesties, geschillen met dierenartsen en het contractenrecht. Uit figuur 5 blijkt dat in de praktijk voornamelijk zaken op het gebied van aansprakelijkheidsrecht, koop, dwaling & bedrog en de non-conformiteit aanhangig worden gemaakt. Geschillen met de dierenarts neemt hierbij slechts een klein aandeel in. Ook bij de definiëring naar juridisch leerstuk dient rekening te worden gehouden met de selectiebeperving.

Uit de analyse van de enquêtes blijkt dat 86% van de paardenadvocaten voornamelijk zaken op het gebied van de *koop, dwaling en bedrog* en de *non-conformiteit* behandelt. Het aansprakelijkheidsrecht werd slechts door 27% genoemd, evenals het leerstuk van de onrechtmatige daad en geschillen met de dierenarts.

Figuur 5

Aantal gepubliceerde paardenzaken en praktijkervaring van paardenadvocaten naar juridisch leerstuk

3.2 Onderzoeksmethoden

Statistische onderzoeksmethoden zijn binnen de juridische wetenschap vrijwel onbekend terrein. Het gaat het bestek van dit artikel te buiten om uitvoerig bij de toegepaste onderzoeksmethoden stil te staan. In dit artikel zal dan ook worden volstaan met een summier bespreking.¹³³

De statistiek kent een groot aantal verschillende onderzoeksmethoden en analyses. Deze onderzoeksmethoden hebben het meten van relaties tussen verschillende gebeurtenissen als doel. Bijvoorbeeld de relatie tussen de gebeurtenis dat er regen wordt voorspeld en de gebeurtenis dat men een paraplu meeneemt. Met behulp van een onderzoeksmethode kan bijvoorbeeld worden getoetst of men vaker een paraplu meeneemt wanneer er regen voorspeld wordt. Voor dit artikel kan aan de hand van een onderzoeksmethode worden onderzocht of er een relatie is tussen de gebeurtenis *hebben van bijstand van een paardenadvocaat* en de gebeurtenis *winnen van een paardenzaak*.

Een gebeurtenis wordt in de statistiek aangeduid met de term *variabele*. Er zijn verschillende soorten variabelen, bijvoorbeeld de variabele *geslacht* met de twee categorieën man en vrouw, en de variabele *inkomen* uitgedrukt in de hoogte van het inkomen in euro's. Het soort variabele wordt in de statistiek aangeduid met het meetniveau van de variabele.¹³⁴ De keuze voor een bepaalde

---

¹³³ Voor de lezer die zich desgewenst nader wil verdiepen in de wereld van de statistiek zie bijvoorbeeld: B. Baarda, *Dit is onderzoek: Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*, Groningen: Noordhoff Uitgevers 2009; D.B. Baarda, M.P.M. de Goede en C.J. van Dijkum, *Basisboek statistiek met SPSS. Handleiding voor het verwerken en analyseren van en rapporteren over (onderzoeks)gegevens*, Groningen: Wolters-Noordhoff 2010; J. Pallant, *SPSS Survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS*, Maidenhead: Open University Press McGraw-Hill Education 2010.

¹³⁴ De verschillende meetniveaus:

Nominaal; er is sprake van een nominale schaal als de gegevens zijn ingedeeld in elkaar uitsluitende categorieën zonder dat er sprake is van een rangorde. Bijvoorbeeld de variabele *geslacht* met de categorieën man en vrouw.

Ordinaal; als de gegevens zijn ingedeeld in elkaar uitsluitende categorieën, waarbij sprake is van een rangorde, maar waarbij de verschillen niet in een getal kunnen worden uitgedrukt, spreken we van een ordinale schaal. Bijvoorbeeld de variabele *opleidingsniveau* met rangorde mavo – havo – vwo.

Intervalschaal; de gegevens zijn gemeten in vaste meeteenheden waarbij de afstanden tussen de schaalposities vast liggen. Bij intervalschaal is er sprake van een arbitrair nulpunt. Bijvoorbeeld de temperatuur in graden Celsius.

Ratioschaal; de gegevens zijn gemeten in vaste meeteenheden waarbij de afstanden tussen de schaalposities vast liggen. Bij ratioschaal is er sprake van een absoluut nulpunt. Bijvoorbeeld de variabele *leeftijd*.

onderzoeksmethode hangt af van dit meetniveau van de variabele.¹³⁵ Iedere onderzoeksmethode heeft een ander karakter en beschrijft, verklaart of vergelijkt de variabelen.¹³⁶ Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een logistische regressieanalyse, een chikwadraattoets en een T-toets.¹³⁷

4. Onderzoeksresultaten

Nu de achtergrond en de onderzoeksmethoden in kaart zijn gebracht, is het tijd om terug te keren naar de centrale vraag van dit artikel:

Heeft het in de arm nemen van een paardenadvocaat effect op het winnen van een paardenzaak?

Het effect van het hebben van een paardenadvocaat op het winnen van een paardenzaak is gemeten met een logistische regressieanalyse. Alvorens de logistische regressieanalyse uit te voeren, is er getoetst of er sprake is van *multicollinearity*.¹³⁸ In bijlage 4 van dit artikel zijn de resultaten van deze toets opgenomen.

Voorts is een logistische regressieanalyse met tien variabelen¹³⁹ uitgevoerd. Deze variabelen, als opgenomen in het model, dienen ook daadwerkelijk bij te dragen aan een betere voorspelling van het winnen van een zaak. Hierbij geldt dat de gevonden χ^2 groter moet zijn dan 18,307¹⁴⁰ om te kunnen spreken van een goede fit van de opgenomen variabele aan het model.

Tabel 1

Omnibus Test of Model Coefficients

	χ^2	df	Sig.
Step	8,49	10	0,58
Block	8,49	10	0,58

¹³⁵ Baarda, de Goede en van Dijkum 2007, p. 115.

¹³⁶ Pallant 2010, p. xii.

¹³⁷ Korte toelichting op de onderzoeksmethoden:

De logistische regressieanalyse heeft tot doel het verklaren van één variabele ingedeeld in twee groepen, aan de hand van meerdere afhankelijke variabelen op verschillend meetniveau. De chikwadraattoets meet het effect van een variabele bestaand uit twee groepen op een andere variabele bestaand uit twee groepen. De T-toets toetst of de gemiddelden van twee groepen voor een specifieke variabele van elkaar verschillen.

¹³⁸ Het bestaan van een sterke samenhang tussen een onafhankelijke variabele en één of meer andere onafhankelijke variabelen. Multicollinearity onderschat de werkelijke invloed van de betreffende onafhankelijke variabelen, waardoor deze variabelen gehercodeerd of uit de analyse verwijderd dienen te worden. Allen 1997, p. 176.

¹³⁹ De uiteindelijk opgenomen variabelen zijn: paardenadvocaat, jaartal uitspraak, arrondissement, rechtsgebied, soort procedure, juridisch leerstuk, belang van de zaak gevorderd, internationaal karakter, aard van de partij en omvang van het kantoor van de advocaat.

¹⁴⁰ Bij een significantieniveau van 0,05 en 10 vrijheidsgraden, Hinkle 2003, p. 639.

Model	8,49	10	0,58
-------	------	----	------

Uit tabel 1 is af te lezen dat het model met de 10 variabelen niet beter bij de data past dan een model zonder deze variabelen ($\chi^2 = 8,49 < \chi^2 \text{ critical} = 18,307$, $P = 0,58 > 0,05$).¹⁴¹ Niettemin, de hoeveelheid opgenomen variabelen in één model heeft effect op de *power* van het model.¹⁴² Des te meer variabelen er in het model worden opgenomen, des te moeilijker het is om een hoge *power* te genereren.¹⁴³

Derhalve zijn er verschillende logistische regressieanalyses uitgevoerd waarin minder variabelen zijn opgenomen. Op basis van literatuur en intuïtie zijn modellen opgesteld, waarvan verwacht wordt dat zij bijdragen aan de voorspelling van het winnen van een zaak.¹⁴⁴ Deze modellen zijn met een logistische regressieanalyse getoetst, de resultaten zijn opgenomen in bijlage 5 van dit artikel. Uitsluitend model 10 waarin de twee variabelen *soort procedure* en *paardenadvocaat* zijn opgenomen, is significant ($\chi^2 = 6,787 > \chi^2 \text{ critical} = 5,991$, $P = 0,034 < 0,05$). Hoeveel de variabelen als opgenomen in dit model bijdragen aan een betere voorspelling, is af te lezen uit onderstaande tabel 2.

Tabel 2
Variables in the equation

Variabelen	B	Sig.	Exp(B)
Soort procedure	0,427	0,292	1,533
Paardenadvocaat	0,965	0,013	2,624

Uit de kolom Sig. is de mate van significantie af te lezen, met andere woorden in welke mate de verschillende onafhankelijke variabelen invloed hebben op het winnen van een zaak. De variabelen die in de kolom Sig. een waarde onder de 0,05¹⁴⁵ vertegenwoordigen, dragen significant bij aan de

¹⁴¹ Voor dit onderzoek geldt dat de extra opgenomen variabelen in het logistische regressiemodel geen noemenswaardig effect hebben. Dit hoeft niet te betekenen dat de variabelen geen effect op het winnen van een zaak kunnen hebben.

Onderzoek onder een groter aantal zaken kan leiden tot het vinden van een effect van één of meer variabelen.

¹⁴² De *power* van een statistische analyse is de kans dat de nulhypothese wordt verworpen op basis van de opgenomen variabelen in het model, met andere woorden, de kans dat de gebeurtenis als omschreven in de nulhypothese wel plaatsvindt. Cohen 1988, p.2 - 4.

¹⁴³ Cohen 1988, p.6.

¹⁴⁴ Enkel een onwaarschijnlijk model (gezien literatuur en logica) kan een eventueel ander effect aantonen.

¹⁴⁵ Bij een significantieniveau van 0,05.

voorspelling van het model.¹⁴⁶ De enige variabele waarvan de Sig. waarde kleiner is dan 0,05, is de variabele *paardenadvocaat* (Sig. = 0,013 < 0,05).

Samenvattend heeft de variabele *paardenadvocaat* een significant effect op de uitkomst van een zaak, rekening houdend met mogelijke storende variabelen. Om het effect van het hebben van een *paardenadvocaat* op het winnen van een zaak zo betrouwbaar mogelijk te meten, is ter controle een chikwadraattoets uitgevoerd.¹⁴⁷ In deze chikwadraattoets zijn enkel de variabelen *paardenadvocaat* en *uitkomst zaak* opgenomen.¹⁴⁸ Aan de hand van de chikwadraattoets wordt de in het theoretisch kader besproken nulhypothese getoetst:

Voor het winnen van een zaak maakt het hebben van een paardenadvocaat geen verschil.

Tabel 3
Chikwadraattoets *paardenadvocaat* x *uitkomst zaak*

Uitkomst zaak	Paardenadvocaat		Niet paardenadvocaat	
	n	%	n	%
Winst	28	62	33	40
Verlies	17	38	49	60
Totaal	45	100	82	100

χ^2	5,623
χ^2 critical	3,841
Cramer's V	0,210

Uit tabel 3 is af te lezen dat voor de variabele *paardenadvocaat* het aantal zaken dat gewonnen wordt hoger (62%) is dan op basis van een normale verdeling wordt verwacht.¹⁴⁹ Er worden door *paardenadvocaten* meer zaken gewonnen dan verloren. Voor de variabele *niet-paardenadvocaat*, is dit omgekeerd het geval. Er wordt door de *niet-paardenadvocaten* minder (40%) zaken gewonnen en juist meer (60%) zaken verloren.

De kans dat een *paardenadvocaat* een paardenzaak wint is groter dan verwacht, waar deze voor een *niet-paardenadvocaat* kleiner is dan verwacht. Eenzelfde verschil doet zich voor bij het aantal verloren zaken. De kans dat een *paardenadvocaat* een paardenzaak verliest is kleiner dan

¹⁴⁶ De Vocht 2007, p. 224.

¹⁴⁷ Een logistische regressieanalyse is het meest geschikt voor het meten van meerdere onafhankelijke variabelen op 1 afhankelijke variabele. In dit geval is slechts 1 onafhankelijke variabele significant. De chikwadraattoets is de meest geschikte analyse om het effect van 1 onafhankelijke variabele op 1 afhankelijke variabele te meten.

¹⁴⁸ Er is hierbij voldaan aan de assumptie dat geen van de cellen een verwachte waarde van < 5 heeft.

¹⁴⁹ Uitgaande van het feit dat de kans op het winnen versus verliezen van een zaak 50% is.

verwacht, waar deze voor een niet-paardenadvocaat groter is dan verwacht. Er blijkt een significant verband te bestaan tussen de variabelen *paardenadvocaat* en *uitkomst zaak*. ($\chi^2 = 5,623 > \chi^2 \text{ critical} = 3,841$).¹⁵⁰ De samenhang tussen het in de arm nemen van een paardenadvocaat en het winnen van een zaak is matig, Cramer's V bedraagt 0,21.¹⁵¹ Op basis hiervan dient de nulhypothese verworpen te worden; voor het winnen van een zaak maakt het hebben van een paardenadvocaat wel degelijk verschil.

Hoe sterk is nu het effect van het hebben van een paardenadvocaat op het winnen van een paardenzaak? Dit is af te lezen uit de kolom *Exp(B)* van bovenstaande tabel 7 (*variables in the equation*). In deze kolom zijn de *odds ratios* voor alle variabelen opgenomen.¹⁵² De *odd ratio* voor de variabele paardenadvocaat is 3,069. Dit betekent dat de kans op het winnen van een paardenzaak met een paardenadvocaat 3,069 keer zo groot is dan in het geval van niet-paardenadvocaat. Samenvattend blijkt er voor dit onderzoek een significant verschil te bestaan tussen het hebben van een paardenadvocaat en het winnen van een paardenzaak, waarbij de kans op het winnen van een paardenzaak met een paardenadvocaat drie keer zo groot is.

Nu er een significant verband tussen het hebben van een paardenadvocaat en winnen van een paardenzaak is aangetoond, is het interessant om mogelijke andere verbanden te onderzoeken. Kan het vastgestelde verband volledig verklaard worden door het effect van de paardenadvocaat, of zijn er andere variabelen die invloed hebben op de uitkomst van een paardenzaak? In het theoretisch kader van dit artikel zijn op basis van de literatuur en de praktijk enkele veronderstellingen op het gebied van het hippisch recht gedaan. Bijvoorbeeld de stellingen dat het effect van de paardenadvocaat verklaard kan worden doordat paardenzaken voornamelijk in kort geding procedures beslecht worden/ over het algemeen een klein belang kennen, waardoor deze zaken relatief eenvoudig kunnen worden afgedaan. Deze en andere veronderstellingen zijn eveneens statistisch getoetst; de resultaten zijn opgenomen in bijlage 6 van dit artikel.

Om te beginnen is de veronderstelling onderzocht dat paardenadvocaten zich voornamelijk bezighouden met zaken op hippisch gebied.¹⁵³ Is het succes van de paardenadvocaat - deels - te verklaren door de materie waarmee paardenadvocaten zich bezighouden? Er blijkt geen significant

---

¹⁵⁰ Om te spreken van een significant verband dient de chikwadraat in dit geval groter te zijn dan 3.841 bij een P van 0.05. Hinkle, Wiersma & Jurs 2003, p. 551 & p. 639.

¹⁵¹ Bij een Cramer's V van 0 is er sprake van geen verband, bij een Cramer's V van 1 is er sprake van perfecte samenhang, de Vocht 2008, p. 160.

¹⁵² De *odd ratio* geeft de verhouding tussen de *odds* van twee variabelen weer, met andere woorden de kans dat de gebeurtenis plaatsvindt gedeeld door de kans dat de gebeurtenis niet plaatsvindt. Voor dit onderzoek geeft de odd ratio van de variabele paardenadvocaat het aantal paardenadvocaten gedeeld door het aantal niet-paardenadvocaten weer.

¹⁵³ Onderzoek op de websites van 40 paardenadvocatenkantoren leerde dat de specialisatie hippisch recht voornamelijk uit koop & verkoop, aansprakelijkheidskwesities, geschillen met dierenartsen en het contractenrecht bestaat.

verband te bestaan tussen de variabele *paardenadvocaat* en de variabele *juridisch leerstuk* (zie tabel 1 in bijlage 6). Paardenadvocaten houden zich niet vaker dan niet-paardenadvocaten bezig met zaken op het gebied van hippische leerstukken. De kwalitatieve analyse van de enquêtes leerde dat paardenadvocaten voornamelijk zaken behandelen op het gebied van de koop, dwaling en bedrog (87%) en de non-conformiteit (87%).

Voorts is de hypothese dat paardenadvocaten vanwege hun expertise vaker dan niet-paardenadvocaten betrokken worden in een internationale paardenzaak getoetst. Paardenadvocaten behandelen een significant groter aantal paardenzaken met een internationaal karakter, dan niet-paardenadvocaten (zie tabel 2 in bijlage 6). 40% van de zaken waarin een paardenadvocaat betrokken is, heeft een internationaal karakter, tegen 17% van de zaken waarin een niet-paardenadvocaat betrokken is. Het zou kunnen dat het verband tussen de variabelen *paardenadvocaat* en *uitkomst zaak* mede verklaard kan worden door de variabele *internationaal karakter*. Om dit te toetsen is een tweede chikwadraattoets met daarin alle drie de variabelen uitgevoerd, zie onderstaande tabel 4. Aan de hand van deze chikwadraattoets wordt de volgende nulhypothese getoetst:

Voor het effect van het hebben van een paardenadvocaat op het winnen van een zaak, maakt het internationaal karakter geen verschil.

Uit tabel 3 in bijlage 6 is af te lezen dat het internationale karakter van een paardenzaak geen significante invloed heeft op de relatie tussen de variabelen paardenadvocaat en het winnen van een paardenzaak. ($\chi^2 =$ respectievelijk 2,032 en 3,679 < χ^2 critical 3,841).¹⁵⁴ De opgestelde nulhypothese dient te worden aangenomen. Voor het effect van het hebben van een paardenadvocaat op het winnen van een paardenzaak, maakt het internationaal karakter geen verschil. Een chikwadraattoets naar het effect van de variabele *internationaal karakter* op de *uitkomst van de zaak* wijst uit dat er nagenoeg geen verband bestaat tussen deze twee variabelen ($\chi^2 = 0,007 < \chi^2$ critical 3,841). Zie tabel 4 in bijlage 6.

Daarnaast is onderzocht of paardenadvocaten zaken met een kleiner dan wel groter belang behandelen dan niet-paardenadvocaten. In het geval dat paardenadvocaten overwegend betrokken zijn bij zaken met een klein belang, kan het relatief eenvoudige karakter van de zaak wellicht een verklaring zijn voor het effect van de paardenadvocaat. Er bestaat echter geen significant verband

---

¹⁵⁴ Er is hierbij voldaan aan de assumptie dat geen van de cellen een verwachte waarde < 5 heeft. Om te spreken van een significant verband dient de chikwadraat in dit geval groter te zijn dan 3.841 bij een P van 0.05. Hinkle, Wiersma & Jurs 2003, p. 551 & p. 639.

tussen de variabele *paardenadvocaat* en *belang van de zaak*, zie tabel 5 in bijlage 6. Voor dit onderzoek geldt dat paardenadvocaten gemiddeld genomen zaken behandelen met een groter belang (gemiddeld belang van een zaak € 41.967, -) dan niet-paardenadvocaten (gemiddeld belang van een zaak € 31.609, -). Dit verschil is niet groot genoeg om van een statistisch significant verband te spreken.

Tot slot wordt de veronderstelling getoetst dat paardenadvocaten vanwege hun specialisatie ofwel bij grote advocatenkantoren of juist bij kleine nichekantoren werkzaam zijn. Aangezien grote advocatenkantoren doorgaans over meer kennis en financiële middelen voor training en opleiding beschikken, kan een gevonden effect tussen paardenadvocaat en uitkomst zaak, mogelijk verklaard worden door de omvang van het kantoor. Voor dit onderzoek geldt dat paardenadvocaten gemiddeld genomen bij een kleiner kantoor werken (gemiddelde kantooromvang 24 advocaten) dan niet-paardenadvocaten (gemiddelde kantooromvang 34 advocaten), zie tabel 6 bijlage 6. Dit verschil is echter niet significant.

5. Conclusie & discussie

Dit artikel is het eerste dat het effect van een specialistische advocaat op een specialistische zaak aan een statistische analyse onderwerpt. Het is tevens het eerste onderzoek op het terrein van het hippisch recht. Uit de resultaten van het onderzoek kan één belangrijke conclusie worden getrokken; het hebben van een paardenadvocaat heeft, zelfs als we filteren voor mogelijke storende variabelen, een significant effect op het winnen van een paardenzaak. Enig voorbehoud is echter op zijn plaats aangezien het onderzoek een aantal beperkingen kent. Daarnaast roepen sommige resultaten nieuwe vragen op voor vervolgonderzoek. Deze conclusies, beperkingen en discussiepunten zullen in deze paragraaf worden besproken.

5.1 Conclusies

Het hippisch recht kan gezien worden als een verzameling juridische aspecten die zien op paarden. Belangrijkste reden voor deze specialisatie vormt de persoonlijke interesse van de individuele advocaat in het paard en de paardensport. Van een rechtsgebied in wetenschappelijke zin is voornamelijk geen sprake. De inhoud van het hippisch recht concentreert zich voornamelijk op het terrein van het aansprakelijkheidsrecht, de koop, dwaling & bedrog en de non-conformiteit.

De centrale vraag van dit artikel:

Heeft het in de arm nemen van een paardenadvocaat effect op het winnen van een paardenzaak? dient bevestigend te worden beantwoord. Het hebben van een paardenadvocaat heeft een positief significant effect op het winnen van een paardenzaak voor de in dit onderzoek opgenomen

paardenzaken. De kans op het winnen van een paardenzaak met bijstand van een paardenadvocaat is drie keer groter, dan in het geval van bijstand van een niet-paardenadvocaat.

Vervolgens zijn enkele veronderstellingen met betrekking tot de hippische advocatuur onderzocht. Alleen de hypothese dat paardenadvocaten vaker bij internationale paardenzaken zijn betrokken dan niet-paardenadvocaten, bleek significant. Echter, het internationale karakter van een paardenzaak heeft geen invloed op het effect van de paardenadvocaat en het winnen van een paardenzaak. De overige veronderstellingen zijn niet significant gebleken.

5.2 Beperkingen

Zoals eerder aangestipt, kent de uitgevoerde jurisprudentieanalyse een aantal beperkingen dat inherent is aan de gebruikte methode. Om te beginnen is de selectie van zaken voor de database van rechtspraak.nl gebaseerd op selectiecriteria en beleid binnen de rechtbanken. Of en in welke mate de 74 geanalyseerde paardenuitspraken representatief zijn voor de gehele populatie paardenuitspraken is niet bekend. Idealiter zouden rechtbanken, net als gerechtshoven en de Hoge Raad, iedere uitspraak in een digitale database moeten opnemen. Momenteel hangt publicatie van uitspraken af van het publicatiebeleid van de rechtbank, waarbij op grond van subjectieve selectiecriteria wordt beslist of een zaak al dan niet gepubliceerd wordt. Een landelijke digitale database van jurisprudentie kan mijns inziens bijdragen aan een betrouwbaardere wijze van jurisprudentieonderzoek. Analyse van jurisprudentie kan erg waardevol zijn, echter een niet-representatieve database maakt het onmogelijk om relevante uitspraken geldend voor heel Nederland te kunnen doen. Indien er een uitputtende database met landelijke jurisprudentie bestaat, kan jurisprudentieonderzoek een afspiegeling van de Nederlandse rechtspraak vormen.

Daarnaast kan niet met zekerheid gesteld worden dat de gehanteerde data optimaal inzicht geven in het causale verband tussen het hebben van een paardenadvocaat en de uitkomst van de paardenzaak. Allereerst ontbreekt een referentiekader in de vorm van eerder onderzoek naar het effect van een advocaat op de uitkomst van een zaak. Voorts zijn tal van factoren van invloed op de uitkomst van een zaak. Om het causaal verband zo zuiver mogelijk te houden, zijn er elf mogelijk storende factoren meegenomen. Hierdoor is voorkomen dat het gevonden verband tussen het hebben van bijstand van een paardenadvocaat en het winnen van een paardenzaak verklaard kan worden door storende variabelen.¹⁵⁵

Bovenstaande beperkingen maken het jurisprudentieonderzoek niet minder nuttig, maar moeten wel in het achterhoofd worden gehouden bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten.

---

¹⁵⁵ Bijvoorbeeld; om er zeker van te zijn dat het gevonden verband niet verklaard kan worden doordat paardenadvocaten relatief gezien alleen zaken met een klein belang behandelen, is de variabele *belang zaak* opgenomen.

5.3 Discussie

Met de conclusie dat het in de arm nemen van een paardenadvocaat een positief effect heeft op het winnen van een paardenzaak, is nog geen nieuw systeem ontworpen. Het resultaat dat het hebben van een paardenadvocaat de kans op het winnen van een paardenzaak drie keer vergroot, geeft namelijk aanknopingspunten voor nadere implicaties. Deze suggesties kunnen als aanknopingspunt dienen voor zowel de rechtsgeleerdheid, de advocatuur als een ieder die actief is in de paardenwereld.

Allereerst is het interessant om stil te staan bij de vraag op basis waarvan de paardenadvocaat zich onderscheidt van de niet-paardenadvocaat. Zoals in dit artikel gezien, ontleent de paardenadvocaat zijn kracht niet zozeer aan zijn specifieke juridische kennis. Paardenwetgeving bestaat immers niet. Om tot een antwoord op rechtsvragen te komen, dient zowel de paarden- als niet-paardenadvocaat de bepalingen uit het Burgerlijk wetboek toe te passen op de paardencasuïstiek. Op juridisch gebied zijn de uitgangspunten van de paarden- en niet-paardenadvocaat in beginsel gelijk. Wanneer er echter begrippen uit de hippische wereld aan de orde komen, neemt de paardenadvocaat zijn voorsprong. Termen als *hoefkatrol*, *luchtzuigen* en *verzorgpaard* zijn voor hem bekend terrein. Aannemelijk is dat de paardenadvocaat hierdoor in staat is om de zaak op een snellere, efficiëntere wijze op te lossen dan een niet-paardenadvocaat, die zich het paardenjargon eerst eigen dient te maken. Een verschil in hippische bagage kan een verklaring zijn voor het feit dat de paardenadvocaat eerder een paardenzaak wint dan een niet-paardenadvocaat.

Daarnaast is ook de beweegreden tot de specialisatie van hippisch advocaat interessant. De voornaamste reden waarom advocaten zich specialiseren in het hippisch recht is de persoonlijke interesse in de paardenbranche. Op basis van dit onderzoek kan gesteld worden dat specialisatie op grond van interesse de kans op het winnen van een zaak vergroot. Het is aannemelijk dat een advocaat die affiniteit heeft met zijn rechtssubject, overtuigender overkomt in de rechtszaal. Zo zal een docent biologie een overtuigender college biologie geven dan wanneer een docent lichamelijke opvoeding de biologielees zal verzorgen. Of ook een 'gewone' advocaat bij interesse in het rechtssubject een effect op de overwinningskans ervaart, is de vraag. In principe behandelt een doorsnee advocaat allerhande zaken. Of er sprake is van een zekere affiniteit met het rechtssubject in een echtscheidings-, arbeidsrecht-, of faillissementszaak valt te bezien. Er kan sprake zijn van interesse in het rechtsgebied en empathie voor de cliënt, maar van een vergelijkbare affiniteit met het rechtssubject als de paardenadvocaat met het paard, is mijns inziens geen sprake. In het geval van een sportrecht-, horeca-, of voetbaladvocaat is eenzelfde interesse in het rechtssubject

waarschijnlijker. Onderzoek naar het effect van een dergelijke advocaat op het winnen van een zaak zal moeten uitwijzen of interesse in het rechtssubject ook op andere rechtsgebieden een positief effect heeft.

Overigens is het effect van interesse in het rechtssubject lastig los te koppelen van het effect dat ervaring met zich meebrengt. Het is aannemelijk dat het effect van de interesse in het rechtssubject afneemt naarmate de ervaring in het behandelen van dergelijke zaken toeneemt. Een paardenadvocaat die zijn tiende zaak op het gebied van hoefkatrol¹⁵⁶ behandelt, zal zijn ervaring opgedaan tijdens de bestudering van de andere zaken meenemen. Indien hij die elfde zaak wint, zal dit niet enkel te danken zijn aan zijn interesse in het rechtssubject, maar tevens aan zijn ervaring. Wanneer de docent lichamelijke opvoeding, uit het voorbeeld hierboven, voortaan biologieles dient te geven, zal hij na verloop van tijd waarschijnlijk een overtuigend college biologie kunnen verzorgen. Een niet-paardenadvocaat die zich toelegt op het behandelen van paardenzaken, zal naarmate de frequentie van het aantal soortgelijke zaken toeneemt, deze ook steeds efficiënter kunnen behandelen. Een dergelijke advocaat dient wellicht ook als gespecialiseerde advocaat te worden beschouwd daar hij zijn expertise dankt aan zijn ervaring. Dit onderzoek heeft zich gericht op de relatie tussen een paardenadvocaat en de uitkomst van een paardenzaak. De kenmerken van de advocaat zijn in dit onderzoek slechts summier meegenomen. Vervolgonderzoek waarbij kenmerken van de advocaat (zoals mate van ervaring) in kaart worden gebracht, kan nader inzicht geven in het effect van specialisatie op het winnen van een zaak.

Daarnaast kan een verklaring voor het succes van de hippisch advocaat wellicht gevonden worden in het feit dat de hippische advocatuur een nichepraktijk betreft. Noch binnen de rechtsgeleerdheid, noch in de literatuur zijn heldere aanknopingspunten te vinden voor wat het hippisch recht nu precies inhoudt. Diepgaande expertise van het hippisch recht is als paardenadvocaat dan ook niet vereist. Er bestaan geen richtlijnen, vakliteratuur of een vereniging van vakgenoten. Iedere advocaat met een passie voor paarden, of significante ervaring met deze zaken, onderscheidt zich al snel van een advocaat die deze voorliefde of ervaring niet heeft. Het is aannemelijk dat de monopoliepositie die de paardenadvocatuur bekleedt in haar voordeel werkt. Immers, in het land der blinden is eenoog koning.

Voorts is in de inleiding de vraag gesteld of de specialisering van het hippisch recht bijdraagt aan rechtsontwikkeling of dat de commerciële insteek de boventoon voert. In navolging van de subprofessionaliseringstheorie is de ontwikkeling van het hippisch recht aan de commercialisering van het recht toe te schrijven. Uit de analyse van de enquêtevragen is tevens een aanknopingspunt te vinden dat de ontwikkeling van het hippisch recht niet voortvloeit uit de rechtsontwikkeling. Op de

---

¹⁵⁶ Ziekte aan de hoeven van het paard waardoor het dier binnen enkele dagen kreupel gaat lopen.

vraag hoe paardenadvocaten staan ten opzichte van een opname van een hippische wet in het Burgerlijk Wetboek, geeft 86% aan dit overbodig te vinden.¹⁵⁷ Anderzijds geven paardenadvocaten op hun websites aan dat de wereld van het hippisch recht ingewikkeld is en specifieke kennis vereist. Deze paradoxale signalen sluiten aan bij de subprofessionaliseringstheorie.

Tot slot wil ik ingaan op het nut en het belang van empirisch onderzoek binnen de rechtsgeleerdheid. Empirisch onderzoek is binnen de juridische wetenschap vrijwel onbekend terrein. Weinig rechtsgeleerden hebben kennis van statistische onderzoeksmethoden, waardoor het empirisch onderzoek in de juridische wereld nog in de kinderschoenen staat. Mijns inziens is er een belangrijke rol voor het empirisch onderzoek op juridisch gebied weggelegd. Dit artikel heeft op basis van empirisch onderzoek het effect van een specialistische advocaat op het winnen van een zaak aangetoond. Zonder een empirische benadering was een dergelijk effect niet gevonden. Door het doen van empirisch onderzoek wordt nieuwe kennis vergaard. Empirische studies maken het mogelijk om beter onderbouwde uitspraken te doen waar zowel de rechtsgeleerdheid, de rechterlijke macht, de advocatuur als de maatschappij profijt van heeft. In dit kader kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de advisering omtrent beleid en voorbereiding van wetsvoorstellen, toetsing van juridische theorieën en beleidsevaluatie.

5.4 Suggesties voor nader onderzoek

Dit onderzoek levert niet alleen nieuwe kennis over de relatie van het hebben van een gespecialiseerde advocaat op de uitkomst van een gespecialiseerde zaak, maar levert ook aanknopingspunten voor vervolgonderzoek en de praktijk op.

Dit onderzoek heeft zich gericht op de paardenjurisprudentie als opgenomen in de database van rechtspraak.nl. Voor vervolgonderzoek is het interessant om een archiefonderzoek uit te voeren onder alle paardenjurisprudentie van de afgelopen tien jaar als uitgesproken door één of meerdere rechtbanken. Zoals reeds besproken, kent de database van rechtspraak.nl enkele beperkingen die geen rol spelen indien een archiefonderzoek bij een rechtbank wordt uitgevoerd. Idealiter bestaat er in de toekomst een digitale database waarin alle jurisprudentie van alle rechtbanken wordt opgenomen waardoor dergelijke selectieproblemen zich niet meer voordoen.

In bredere zin is nader onderzoek naar het psychologisch effect van de persoonlijke interesse van de advocaat in zijn rechtssubject, en het effect hiervan op de uitkomst van zijn zaak interessant. Zoals in paragraaf 5.3 aangehaald, lijkt de paardenadvocaat door zijn persoonlijke interesse in het paard, de kans op het winnen van een zaak te vergroten. De theorie dat interesse in het rechtssubject de overtuigingskracht vergroot, is in dit kader aannemelijk. Geldt dit echter ook voor andere

---

¹⁵⁷ Zij geven aan dat de huidige wet ook voor de paardenwereld voldoet.

rechtsgebieden? In het verlengde hiervan is nader onderzoek naar de kenmerken van de gespecialiseerde advocaat (zoals mate van ervaring in bepaalde zaken) nuttig. Dit onderzoek heeft deze kenmerken slechts summier meegenomen, vervolg onderzoek kan nader inzicht geven in het effect van een gespecialiseerde advocaat op de uitkomst van een zaak.

Tot slot kan overstijgend onderzoek verricht worden naar het effect van het hebben van een advocaat op de uitkomst van een zaak. Dit onderzoek richtte zich op het effect van het hebben van een specialistische advocaat op een specialistische zaak. Echter, onderzoek naar de relatie van een 'gewone' advocaat op de uitkomst van een zaak is nog niet gedaan. Het onderzoek zou uitgevoerd kunnen worden op basis van uitspraken van de sector kanton. Aangezien men niet verplicht is om zich door een advocaat te laten bijstaan voor de kantonrechter, zijn er op basis van natuurlijke selectie reeds twee groepen aanwijsbaar. De groep die een advocaat in de arm neemt en de groep die geen advocaat heeft. Het is interessant om te onderzoeken of er verschillen waarneembaar zijn tussen deze twee groepen om zo inzicht te krijgen in het effect van een advocaat. Is het daadwerkelijk zo dat een advocaat bijdraagt aan een positieve uitkomst van een zaak of is de advocaat anno 2012 over het paard getild?

Literatuur

Allen 1997

M.P. Allen, *Understanding regression analysis*, New York: Plenum Press 1997.

Arts, Batenburg & Groenewegen 2001

W. Arts, R. Batenburg & P. Groenewegen, *Een kwestie van vertrouwen. Over veranderingen op de markt voor professionele diensten en in de organisatie van vrije beroepen*, Amsterdam: University Press 2001.

Baarda 2009

B. Baarda, *Dit is onderzoek: Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*, Groningen: Noordhoff Uitgevers 2009.

Baarda, De Goede en Van Dijkum 2007

D.B. Baarda, M.P.M. de Goede en C.J. van Dijkum, *Basisboek statistiek met SPS. Handleiding voor het verwerken en analyseren van en rapporteren over (onderzoeks)gegevens*, Groningen: Wolters-Noordhoff 2007.

Bannier 2004

F.A.W. Bannier, *Van advocaten en Peter Stuyvesant*, Amsterdam: Vossiuspers 2004.

Bannier & Fanoy 2005

F.A.W. Bannier & N.A.M.E.C. Fanoy, *Beroep: advocaat. In de ban van de balie*, Deventer: Kluwer 2005.

Bloomquist 2009

K. Bloomquist, 'Equine Law', *University of Minnesota* 2009, p. 1 - 3.

Van den Bor 2010

C. van den Bor, 'Nederlandse exportsuccessen: het Nederlandse KWPN paradepaard', *RNW* 3 februari 2010, p. 1.

CBS 2008

CBS, *Rapportage Sport 2008*, Den Haag: CBS 2008.

Cohen 1988

J. Cohen, *Statistical power analysis for the behavioral sciences*, Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates 1988.

Dirkzwager 2011

Dirkzwager Advocaten & Notarissen, 'Amazone van het hippisch recht', *Samenspraak* 2011, nr. 20 p. 16 -17.

Van Dongen & de Feijter 2010

M.C.P. van Dongen & A. de Feijter, 'Ontsnappingsprongen' met een paard of pony inzake het wettelijke bewijsvermoeden ex art. 7:18 lid 2 BW, *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht* 2010 - 1, p. 11 - 17.

Emmering 1961

E. Emmering, *De advocatuur: een gids voor de praktijk*, Deventer: Kluwer 1961.

Gielen

R. Gielen, '*Dier en recht*', Antwerpen – Apeldoorn: Maklu 2000.

Giesen & Rijken 2006

S.C.P. Giesen & G.J. Rijken, Paard en recht: in galop richting aansprakelijkheid?, *Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht* 2006 - 10, p. 414 – 422.

Griffiths & Weyers 2005

J. Griffiths & H. Weyers, *De Sociale Werking van Recht. Een Kennismaking met de Rechtssociologie en Rechtsantropologie*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2005.

Groenendijk 1988

C.A. Groenendijk 'Ouderenrecht, functionele rechtsgebieden en discriminatie', *Ars Aequi*, nr. 10, 1988 p. 615 – 626.

De Haan, Drupsteen & Fernhout 2001

P. de Haan, Th. G. Drupsteen en R. Fernhout 1987, *Bestuursrecht in de sociale rechtstaat*, Deventer: Kluwer, 2001.

Henssen 1998

E.W.A. Henssen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland 1798 – 1998*, Deventer: Kluwer 1998.

Hinkle, Wiersma & Jurs 2003

D. E. Hinkle, W. Wiersma & S. G. Jurs, *Applied statistics for the behavioral sciences*, Boston: Houghton Mifflin Company 2003.

Hondius 2007

E. Hondius, 'Paard en recht', *Ars Aequi*, nr. 3, 2007 p. 200.

Ibrahim & Smith 2008

D. M. Ibrahim & D. G. Smith, *Entrepreneurs on Horseback: Reflections on the Organization of Law, Selected Works*, vol. 50:71, 2008, p. 71 – 89.

Keijser & Tjoen - Tak - Sen 1997

E.J.A. Keijser & K.G. Tjoen - Tak – Sen, *Civielrecht: praktijk en toekomst*, Deventer: Kluwer 1997.

Knapen 2011

M. Knapen, *Exotisch recht. Van adelsrecht tot Zuidpoolrecht*, Tilburg: Celsius juridische uitgeverij 2011.

Van Laer 1990

C.J.P. van Laer, 'Demarcatie van functionele rechtsgebieden', *Tijdschrift voor Rechtssociologie & Rechtsfilosofie* 1990, nr. 2 p. 100 – 109.

Malsch 2002

M. Malsch 'De uitkomst van een zaak voorspellen' in: P.J. van Koppen (red.), '*Het recht van binnen: psychologie van het recht*', Deventer: Kluwer 2002.

Meuser 1997

M.D. Meuser, 'Current law on fraud and sale of horses', *Kentucky Law Journal* 1997, p. 1 – 7.

Van Mierlo, van Nispen & Polak 2008

A.J.M. van Mierlo, C.J.J.C. van Nispen & M.V. Polak, *Burgerlijke rechtsvordering: De tekst van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorzien van commentaar*, Deventer: Kluwer 2008.

Miller 1985

R.S.Miller; 'America singing: the Role and Costum and Usage in the thoroughbred Horse Business', *Kentucky Law Journal* 1985, p. 781 – 839.

Nederhof 2010

K. Nederhof, 'Paarden als economische kruipolie', *De Pers* 7 februari 2010, p. 1.

Neumann 2006

L. Neumann, *Das Pferdekaufrecht nach der Schuldrechtsmodernisierung*, Warendorf: FN Verlag 2006.

Pallant 2010

J. Pallant, *SPSS Survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS*, Maidenhead: Open University Press McGraw-Hill Education 2010.

Reimann 2008

W.E. Reimann, 'Das neue Pferdekaufrecht in der Praxis', *Das Magazin fuhr Reiter an Ruhr und Emchser* 2008, nr. 11 p. 1.

Schwitters & Bocker 2008

R. J.S. Schwitters & A. Bocker, *Recht en samenleving in verandering: inleiding in de rechtssociologie*, Deventer: Kluwer 2008.

Sluiter 2007

G. Sluiter, *Het internationale strafprocesrecht. De geboorte van een rechtsgebied*, Amsterdam: Vossiuspers UvA 2007.

Sluijter 2011

P. Sluijter, *Sturen met proceskosten, wie betaalt de prijs van verstorend procesgedrag?*, Deventer: Kluwer 2011.

Smets 2005

D. Smets, *Praktijkboek marketing voor advocaten*, Mechelen: Wolters Kluwer België.

Sonneborn 2005

T. Sonneborn, 'Aktueller Leitfaden zum Pferdekaufrecht nach der Schuldrechtmodernisierung', *Rechtsanwälte Lober & Sonneborn* 2005, nr. 1 p. 1 -15.

De Swart 2011

F. de Swart, 'Alberto Stegeman manipuleerde geluidsfragmenten', *HP de Tijd* 2011, nr. 5 p. 68.

Tromp e.a. 2006

J.W.M. Tromp e.a., *Concentratie en specialisatie van rechtspraak: noodzaak of overbodig?*, Deventer: Kluwer 2006.

De Vocht 2009

A. de Vocht, *Basishandboek SPSS 17: statistiek met SPSS Statistics 17*, Utrecht: Bijleveld Press 2009.

Wann 2002

C. Wann, 'Das neue Recht beim Pferdekauf', *Pferd-aktuell* 2002, p. 1-3.

Wensing & Brockötter 2005

S. Wensing & F. Brockötter, *Het pleidooi voor het paard*, Amsterdam: Reed Business Information BV 2005.

Bijlage 1 Lijst onderzochte paardenadvocatenkantoren

<i>Kantoor</i>	<i>Website</i>
1. Advocaat te paard	www.advocaattepaard.nl
2. Advocaat voor paarden	www.advocaatvoorpaarden.nl
3. Advocatenkantoor Hofland	www.advocatenkantoorhofland.nl
4. Advocatenkantoor Kempen	www.advocatenkantoor-kempen.nl
5. Advocatenkantoor Libra	www.advocatenkantoorlibra.nl
6. Advocatenkantoor Maat	www.mрмаat.nl
7. Advocatenkantoor Wagenaar	www.advocatenkantoorwagenaar.nl
8. BarwegenBindels advocaten	www.barwegenbindels.nl
9. Boulevard Heuvelink advocaten	www.bdhadvocaten..nl
10. Bouwman van Dommelen	www.bvd-advocaten.nl
11. Bruins & Partners advocaten	www.bruinsadvocaten.nl
12. Damste advocaten en notaris	www.damste.nl
13. De Raadgevers	www.deraadgevers.nl
14. Dijks Leijssen advocaten	www.dijksleijssen.nl
15. Dirkzwager advocaten	www.dirkzwager.nl
16. Driehoek advocaten	www.driehoekadvocaten.nl
17. EBH-Elshof advocaten	www.ebh-elshof.nl
18. Gea Stibbe	www.geastibbe.com
19. Hamburger advocaten	www.hamburgeradvocatuur.nl
20. Hekkelman advocaten & notarissen	www.hekkelman.nl
21. Hypo Legal	www.hypolegal.nl
22. Israels van Kessel advocaten	www.israelsvankessel.nl
23. KBS advocaten	www.kbsadvocaten.nl
24. Koning & Pover advocaten	www.koningpover.nl
25. Legal position	www.legalposition.nl
26. Maetadvocaten	www.maet.nl
27. Nobel van Toorn advocaten	www.nobelvantoorn.nl
28. Nysingh advocaten	www.nysingh.nl
29. Omny de Vries advocaten	www.omnydevries.nl

30. Oranje advocaten	www.oranje-advocaten.nl
31. RVI juridisch adviesbureau	www.rvi-advies.nl
32. Schelstraete advocaten	www.schelstraete.nl
33. SVE-advocaten	www.sveadvocaten.nl
34. TRC advocaten	www.trc-advocaten.nl
35. Van de Wouw advocaten	www.wouwadvocaten.nl
36. Van der Wiel advocaten	www.vdwadvocaten.nl
37. Van Steen, Pronk, Zoer advocaten	www.vspz.nl
38. Van Weverwijk advocaten	www.weverwijkadvocaat.nl
39. De Paardenadvocaat	www.paardenadvocaat.nl
40. Wenski Heinrici advocaten	www.weski.nl

Bijlage 2 Schriftelijke enquête Survey

---

1. *Wat is de belangrijkste reden dat u zich hebt gespecialiseerd in het hippisch recht?*

(meerdere antwoorden mogelijk)

- a. Vanwege de toenemende juridische geschillen omtrent paarden.
- b. Vanuit persoonlijke interesse in paarden en / of de paardensport.
- c. Als antwoord op de toenemende vraag vanuit cliënten.
- d. Om de ontwikkeling in de wetenschap op het gebied van het hippisch recht te volgen.
- d. Anders namelijk, ...

2. *Sinds wanneer bent u / is uw kantoor zich gaan specialiseren in het hippisch recht?*

3. *Hoeveel advocaten zijn er werkzaam bij uw kantoor?*

4. *Binnen welk arrondissement bent u werkzaam?*

5. *Wat is volgens u de voornaamste reden waarom cliënten uw kantoor weten te vinden?*

(meerdere antwoorden mogelijk)

- a. Vanwege de geografische ligging, de meeste cliënten komen uit de buurt.
- b. Vanwege de expertise in het hippisch recht.
- c. Vanwege expertises van het kantoor op andere rechtsgebieden.
- d. Anders namelijk, ...

6. *Op welk terrein spelen de meeste geschillen omtrent paarden zich af?*

- a. Aansprakelijkheidsrecht
- b. Koop, dwaling, bedrog
- c. Non-conformiteit
- d. Eigendom
- e. Onrechtmatige daad
- f. Geschil dierenarts / veterinaire keuring
- g. Anders namelijk, ...

7. Hoe is de verhouding tussen nationale en internationale zaken op het gebied van het hippisch recht?

- a. U behandelt enkel nationale zaken.
- b. U behandelt overwegend nationale zaken en zeer sporadisch een internationale zaak.
- c. U behandelt meer nationale zaken maar ook regelmatig een internationale zaak.
- d. De verhouding nationale en internationale zaken is ongeveer gelijk.
- e. U behandelt meer internationale zaken maar ook regelmatig een nationale zaak.
- f. U behandelt overwegend internationale zaken en zeer sporadisch een nationale zaak.
- g. U behandelt enkel internationale zaken.

8. Hoeveel hippische zaken behandelt u gemiddeld per maand?

9. Behandelt u naast hippische zaken ook andere zaken en zo ja op welk rechtsgebied?

10. Hoe staat u tegenover de opname van een wet hippisch recht in het Burgerlijk wetboek?

11. Staat u ervoor open om in het kader van dit onderzoek in de toekomst nogmaals door mij benaderd te worden?

- a. Ja
- b. Nee

12. Wenst u na afronding van het onderzoek een onderzoeksrapport te ontvangen?

- a. Ja
- b. Nee

1. In welk jaar is de uitspraak gedaan?

1999	2006
2000	2007
2001	2008
2002	2009
2003	2010
2004	2011
2005	

2. In welk arrondissement is de uitspraak gedaan?

0	Alkmaar	10	Haarlem
1	Almelo	11	Leeuwarden
2	Amsterdam	12	Maastricht
3	Arnhem	13	Middelburg
4	Assen	14	Roermond
5	Breda	15	Rotterdam
6	's Hertogenbosch	16	Utrecht
7	's Gravenhage	17	Zutphen
8	Dordrecht	18	Zwolle
9	Groningen		

3. Op welk rechtsgebied heeft de zaak betrekking?

0	Handelszaak
1	Civiele zaak
2	Bestuursrecht

4. In welke procedure wordt de zaak behandeld?

0	Kort geding
1	Eerste aanleg - enkelvoudig
2	Voorlopige voorziening

5. Welk juridisch leerstuk is primair onderwerp van geschil?
- 0 Aansprakelijkheidsrecht
  - 1 Koop, dwaling, bedrog
  - 2 Non-conformiteit
  - 3 Eigendom
  - 4 Onrechtmatige daad
  - 5 Geschil dierenarts / veterinaire keuring
  - 6 Overig¹⁵⁸
6. Wat is het belang van de zaak uitgedrukt in het bedrag van de vordering?
- 0 Niet in geld uit te drukken vordering¹⁵⁹
7. Wat is het belang van de zaak uitgedrukt in het bedrag dat is toegewezen?
- 0 Vordering is afgewezen / Niet in geld uit te drukken vordering¹⁶⁰
8. Hoeveel procent van hetgeen is gevorderd, is daadwerkelijk toegekend?
- 0 0%¹⁶¹
10. Heeft de zaak een internationaal karakter?
- 0 Nee
  - 1 Ja
9. Wat is de aard van de partij?¹⁶²
- 0 Niet bekend
  - 1 Natuurlijk persoon
  - 2 Rechtspersoon
  - 3 Bestuurslichaam
  - 4 Curator
  - 5 Belastingdienst

---

¹⁵⁸ Gerechtelijke bewaring, faillissement, afgifte paardenpaspoort, het hinderlijk houden van een paard in woonwijk, vrijwaring, sponsorcontract, conflict fries stamboek, arbitraal vonnis, verzoek tot voegen in proces.

¹⁵⁹ Afgifte paardenpaspoort, verwijdering paard van perceel, verzoek tot voeging, verzoek tot vrijwaring.

¹⁶⁰ Afgifte paardenpaspoort, verwijdering paard van perceel, verzoek tot voeging, verzoek tot vrijwaring

¹⁶¹ Indien de zaak is verloren is het percentage dat is toegekend automatisch 0.

¹⁶² Van alle zaken is steeds eerst de vragenlijst voor de eisende partij beantwoord, waarna de vragenlijst voor de gedaagde partij is ingevuld.

10. Werkt de advocaat van de partij bij een kantoor gespecialiseerd in het hippisch recht?

- 0 Nee
- 1 Ja
- 2 Niet van toepassing; in persoon verschenen
- 3 Niet bekend
- 4 Rechtsbijstand

11. Wat is de grootte van het advocatenkantoor waar de advocaat werkt?

12. Wat is de uitkomst van de zaak?

- 0 Verlies
- 1 Winst

Bijlage 4 Multicollinearity toets

Tabel 1

Multicollinearity

Variabelen in model	Tolerance	VIF
Paardenadvocaat	0,73	1,37
Jaartal uitspraak	0,81	1,23
Arrondissement	0,86	1,16
Rechtsgebied	0,81	1,23
Soort procedure	0,79	1,26
Juridisch leerstuk	0,89	1,12
Belang zaak - gevorderd	0,25	3,94
Belang zaak - toegekend	0,27	3,76
Internationaal karakter	0,62	1,62
Aard van de partij	0,78	1,28
Omvang kantoor	0,91	1,14

Toevoeging van de elf variabelen¹⁶³ aan het model gaf voor de variabelen *belang zaak gevorderd* en *belang zaak toegekend* een indicatie tot correlatie.¹⁶⁴ Deze correlatie kan verklaard worden door het gegeven dat de variabele *belang zaak toegekend* enkel gelijk of minder kan zijn dan de variabele *belang zaak gevorderd*. De rechter kan immers nooit meer kan toewijzen dan hetgeen is gevorderd.¹⁶⁵ Op basis van deze constatering is besloten de variabele *belang zaak toegekend* uit het model te verwijderen. Na verwijdering van deze variabele was er geen aanwijzing voor multicollinearity meer.

¹⁶³ Jaartal, arrondissement, rechtsgebied, juridisch leerstuk, belang zaak gevorderd, belang zaak toegekend, internationaal karakter, aard van de partij, paardenadvocaat, omvang kantoor en uitkomst zaak.

¹⁶⁴ Voor de variabele *belang zaak gevorderd* en de variabele *belang zaak toegekend* geldt dat VIF waarde > 2,5 (gevonden VIF waarde respectievelijk 3,9 en 3,8).

¹⁶⁵ Zie artikel 23 en 24 Rechtsvordering: de rechter is voor de inhoud van zijn oordeel gebonden aan hetgeen door de eiser is gesteld. De rechter mag niet meer toewijzen dan partijen aan hem hebben gevraagd, Van Mierlo, van Nispen & Polak 2008, p. 83 – 84.

Bijlage 5 Logistische regressie

Variabelen	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10
Paardenadvocaat	0,015	0,035	0,013	0,042	0,038	0,018	0,019	0,026	0,011	0,013
Rechtsgebied	0,725	0,516	0,811				0,816			
Soort procedure	0,275	0,292	0,293					0,389	0,244	0,292
Juridisch leerstuk	0,899	0,778	0,841				0,565	0,763		
Belang zaak gevorderd	0,836	0,733	0,491		0,906	0,634			0,473	
Internationaal karakter	0,996	0,696		0,976			0,712			
Aard van de partij	0,554	0,639		0,476	0,489			0,541		
Omvang kantoor advocaat	0,687	0,569		0,594	0,613	0,815				
Jaartal uitspraak	0,285									
Arrondissement	0,995									
Pwaarde	0,580	0,505	0,192	0,244	0,243	0,112	0,186	6,164	7,312	0,034
χ^2	8,49	7,292	7,411	5,454	5,467	5,999	6,187	6,164	7,312	6,787

Bijlage 6 Resultaten overige modellen

Tabel 1

Chikwadraattoets paardenadvocaat x specialisatie hippisch recht

Juridisch leerstuk

	Paardenadvocaat		Niet- paardenadvocaat	
	n	%	n	%
Hippisch recht	36	80	69	84
Overige leerstukken	9	20	13	16
Totaal	45	100	82	100
χ^2	0,503			
$\chi^2_{critical}$	3,841			

Tabel 2

Chikwadraattoets paardenadvocaat x internationaal karakter

Internationaal karakter

	Paardenadvocaat		Niet- paardenadvocaat	
	n	%	n	%
Ja	18	40	14	17
Nee	27	60	68	83
Totaal	45	100	82	100
χ^2	8,103			
$\chi^2_{critical}$	3,841			

Tabel 3

Chikwadraattoets paardenadvocaat x internationaal karakter x uitkomst zaak

Internationaal					
karakter		Paardenadvocaat		Niet paardenadvocaat	
	Winst zaak				
Ja		n	%	n	%
	Ja	11	61	5	36
	Nee	7	39	9	64
	Totaal	18	100	14	100
	χ^2	3,679			
	χ^2 critical	3,841			
	Sig.	0,055			
	Winst zaak				
Nee		n	%	n	%
	Ja	17	63	28	41
	Nee	10	37	40	59
	Totaal	27	100	68	100
	χ^2	2,032			
	χ^2 critical	3,841			
	Sig.	0,154			

Tabel 4

Chikwadraattoets internationaal karakter x winst

Uitkomst zaak				
	Internationaal		Niet-internationaal	
	n	%	n	%
Verlies	16	50	59	51
Winst	16	50	57	49
Totaal	32	100	116	100
χ^2	0,007			
$\chi^2_{critical}$	3,841			

Tabel 5

T-test paardenadvocaat x belang zaak

	Paardenadvocaat	Niet-paardenadvocaat
	Aantal	45
Belang zaak	41.967	31.609
t	-1,028	
Sig.	0,369	

Tabel 6

T-test paardenadvocaat x omvang kantoor

	Paardenadvocaat	Niet- paardenadvocaat
Aantal	45	82
Omvang kantoor	24	34
t	0,74	
Sig.	0,47	
